

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

СВІТОВІ ЦЕНТРИ
УКРАЇНОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА ОСНОВНІ НАУКОВІ ТРЕНДИ

*Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Науково-дослідний інститут українознавства*

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

«СВІТОВІ ЦЕНТРИ УКРАЇНОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ОСНОВНІ НАУКОВІ ТРЕНДИ»

ЗМІСТ

Перелік скорочень	3
Вступ	4
Розділ 1. Моніторинг світових центрів українознавчих досліджень	
1.1. Ukrainian Studies в країнах Північної та Південної Америки	7
1.2. Наукові центри українознавства Великої Британії	16
1.3. Україністика Євросоюзу	25
1.4. Українознавчі дослідження в країнах Азії та Австралії	44
Розділ 2. Визначення основних трендів міждисциплінарних досліджень Ukrainian Studies	49
Висновки	60
Перелік джерел посилання	63

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

- AUGB – Association of Ukrainians in Great Britain
CEES – Центр східноєвропейських досліджень Цюрихського університету
CREES – Центр російських і східноєвропейських досліджень при Університеті Бірмінгему, Centre for Russian and East European Studies of the University of Birmingham
HURI – Український науково-дослідний інститут Гарвардського університету (США)
HUSI – Гарвардський український літній інститут (США)
KEW – Коледж Східної Європи, Kolegium Europy Wschodniej (Польща)
КУЛ – Католицький університет в Любліні (Польща)
LSE – Лондонська школа економіки, London School of Economics and Political Science
SSEES UCL – Школа слов'янських і східноєвропейських студій при Університетському коледжі Лондона, School of Slavonic and East European Studies of the University College London
TCUP – дослідницька програма Temerty Contemporary Ukraine
UIL – Лондонський Український Інститут, Ukrainian Institute London
UoM – Порівняльна та українська політологія при Манчестерському університеті, Comparative and Ukrainian Politics at the the University of Manchester
МЗС – Міністерство закордонних справ
МОН – Міністерство освіти і науки України
СУБ – Союз Українців у Великій Британії
УВУ – Український вільний університет у Мюнхені, Ukrainische Freie Universität
УІ – Український інститут при Міністерстві закордонних справ України
УМ – Університет Манітоби, Канада

Сучасний стан українознавства за інерцією, що залишилася з довоєнного часу, орієнтований на створення і розповсюдження знань про Україну та українство переважно серед громадян України. Водночас, після Революції Гідності, анексії Криму, окупації Донбасу та особливо після повномасштабного вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року геополітична ситуація значно змінилася. Героїчний опір українців набагато сильнішому супротивнику, утворення коаліції західних держав з допомоги Україні, прийняття країнами світу, насамперед, Євросоюзу, декількох мільйонів українських біженців – все це сприяло підвищенню інтересу до України, про яку ще десять років тому мало хто знав.

Даний Аналітичний звіт виконано за результатами НДР «Актуальність та перспективність напрямів досліджень в галузі українознавства шляхом моніторингу основних наукових трендів світових центрів Ukrainian Studies» (внутрішньо-університетська наукова послуга № 24ВНП079-01).

Об'єктом дослідження є основні наукові тренди світових центрів Ukrainian Studies.

Мета роботи – визначення перспективності напрямів досліджень в галузі українознавства шляхом моніторингу основних наукових трендів світових центрів Ukrainian Studies.

Стан українознавчих досліджень в окремих країнах до повномасштабного вторгнення був проаналізований І. Краснодемською (США, Канада) [15], П. Гай-Нижником (Австралія) [2], С. Кошовим (КНР) [13], О. Кравчук (Чехія, Словаччина) [14], Б. Небораком (Болгарія, Польща, Чехія) [19] та ін. Слід також додати, що в КНУ імені Тараса Шевченка

виконується проект програми Еразмус+ «Форум Україна–ЄС – Планування майбутнього україністики в Європі» (2024-2026, виконавці: Г. Усатенко, О. Фокін), спрямований на підтримку розвитку українознавства в Європі та поточної процедури вступу України в ЄС. Одним із завдань проекту є «аналіз стану українознавства в Європі та пропозиції від зацікавлених сторін до європейських університетів і тих, хто приймає рішення, для відповіді на новітні виклики українознавства, що спричинені російсько-українським конфліктом» [10, с. 227].

Найповнішим джерелом інформації про стан світових центрів Ukrainian Studies слід вважати інтерактивну мапу, створену Українським інститутом МЗС України (далі – УІ) в межах гранту «Українські і кримськотатарські студії за кордоном: дослідження стану і потреб» Фонду «Культура солідарності-EUNIC Україна» [38] у партнерстві з Європейським культурним фондом та EUNIC за фінансування Гете-Інституту, Французького інституту та Інституту Сервантеса. Позначені на мапі 150 осередків з 32 країн є відправним пунктом для нашого пошуку, визначення провідних науковців, які працюють у вказаних центрах, а також огляд їхньої публікаційної активності.

Відзначаючи високу якість виконаної Українським інститутом МЗС роботи, слід також вказати на певні обмеження даного проекту, пов'язані, по-перше, з його освітньою орієнтацією (80% названих центрів Ukrainian Studies пропонують навчальні послуги здобувачам, а не наукові дослідження), а по-друге, високою динамікою центрів (значна кількість згаданих в 2022 році Українським

інститутом центрів або припинила своє існування, або змінила кадровий склад). Тому можна сказати, що наше дослідження почалося там, де закінчилося дослідження колег з Українського інституту. Ми не акцентували увагу на таких питаннях, що піднімалися у звіті УІ, як от: якість українознавчої освіти, зв'язок центрів україністики з українською діаспорою, менторство з боку Української держави, проблеми з фінансуванням, регіональні та інші особливості. Натомість нас цікавила актуальність тем наукових досліджень, що розробляються в світових центрах Ukrainian Studies.

Виконавці наукової послуги збирали інформацію про чинний стан наукових досліджень на початок 2025 року в провідних дослідницьких осередках українознавства (україністики, Ukrainian Studies), що діють:

- 1) як самостійні науково-дослідні установи та аналітичні центри;
- 2) при університетах, як їх структурні підрозділи: інститути, факультети, кафедри;
- 3) в межах т. зв. «регіональних студій», як то славістика, східноєвропейські студії, русистика тощо.

Названі дослідницькі установи значно розрізняються за метою, формами роботи, цільовою аудиторією, кількістю співробітників. Так, дослідницькі центри при університетах вивчають українську тематику в розрізі історичних, культурологічних, політичних дисциплін, міжнародних відносин, безпосередньо впроваджуючи висновки досліджень в навчальний процес. Після анексії росією Криму 2014 року та бойових дій на Донбасі, незважаючи на очевидну необхідність змістовного розмежування українознавчих досліджень

від русистики в структурі багатьох «регіональних студій» по інерції зберігається об'єднання цих протилежних напрямків. Самостійні (незалежні) науково-дослідні установи та аналітичні центри, хоч і петерпають від хронічного недофінансування, часто продукують іноваційні ідеї та пропонують методики досліджень, що впевнено конкурують з досягненнями сталих академічних структур. Завдяки підвищеній медіа-активності співробітників аналітичних центрів, вплив створених в них наукових продуктів на прийняття політичних рішень може бути вагомішим за теоретичні рекомендації суто університетських науковців. Втім, останнє розмежування має умовний характер, бо дуже часто українознавці поєднують теоретичну, експертну діяльність з викладанням у вищій школі.

У першому розділі Аналітичного звіту наведені результати моніторингу основних наукових центрів українознавчих досліджень за країнами світу. Він охоплює загальні характеристики роботи українознавчих осередків за кордоном, особливості дослідницької діяльності й тематики, що пропонується співробітниками цих установ. Спираючись на офіційні сторінки вказаних центрів в Інтернеті було зафіксовано стан українських студій в різних країнах світу, сформовано порт-фоліо провідних науковців, визначені пріоритетні напрямки українознавчих досліджень.

У другому розділі Аналітичного звіту прослідковується динаміка наукових досліджень в галузі українознавства з оцінкою актуальності та перспективи розвитку як цілих напрямків, так і конкретних тем, що розробляються провідними зарубіжними науковцями в умовах російсько-української війни. У такий

спосіб автори-виконавці намагаються визначити тематику власних проєктів, яка б відповідала провідним науковим трендам Ukrainian Studies та була б цікавою потенційним міжнародним партнерам.

Над звітом працювали:

Роман Додонов – доктор філософських наук, професор

Світлана Кагамлик – доктор історичних наук

Олена Газізова – кандидат історичних наук

Ірина Краснодемська – кандидат історичних наук

Микола Васьків – доктор філологічних наук, професор

Ольга Шакурова – кандидат історичних наук

Юрій Фігурний – кандидат історичних наук

Катерина Настояща – кандидат соціологічних наук, доцент

Людмила Сорочук – кандидат філологічних наук

Безсмертна Наталія – молодший науковий співробітник

Юліана Шинкарик – молодший науковий співробітник

Любов Отрошко – молодший науковий співробітник

Ганна Богданович – аспірантка

Англійський переклад було підготовлено кафедрою теорії та практики перекладу з англійської мови Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

МОНІТОРІНГ СВІТОВИХ ЦЕНТРІВ УКРАЇНОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Сьогодні українська держава усе більше уваги приділяє розвитку україністики за кордоном, розглядаючи її як важливий інструмент адвокації національних інтересів засобами культурної дипломатії. Поширювати знання про Україну та об'єднувати міжнародну спільноту навколо цієї теми стали для нашої держави важливими пріоритетними завданнями. Українські студії повинні слугувати засобом формування світової обізнаності, суб'єктності України та донесення правди про її історію й сучасність. За даними Українського інституту при МЗС України, станом на 2022 р. у світі функціонували 91 центр суто українських студій, 73 осередки регіональних студій з вивченням України. Найбільше їх зосереджено у Канаді, США, Польщі та Німеччині [38]. Їхній розвиток тісно пов'язаний як із хвилями української еміграції у XX ст., так і з масовим виїздом понад 6 мільйонів українців після початку повномасштабної війни у 2022 році.

1.1. Ukrainian Studies в країнах Північної та Південної Америки

Загальною закономірністю територіально-географічного розміщення наукових центрів україністики є кореляція останніх з країнами, де існує чисельна українська діаспора. Тому не випадково, що основна наукова робота відбувається в Канаді, Сполучених Штатах Америки, Бразилії. Почнемо з Канади, де перша – трудова – діаспора українців утворилася ще наприкінці XIX століття, але вона суттєво збільшилася внаслідок поповнення політичною хвилею 20-х років минулого століття.

Канада.

Найбільша кількість програм та найпотужніші осередки українознавства знаходяться у провінціях з потужною українською діаспорою. Це провінції Альберта і Онтаріо, де в кожній мешкають понад 370 тис. українських канадійців.

При Університеті Альберти в Едмонтоні з 1976 року функціонує Канадський інститут українських студій (Canadian Institute of Ukrainian Studies, CIUS). Інститут має рекордну для закордонних українознавчих установ чисельність персоналу – 40 наукових співробітників і займається «виробництвом, збереженням і поширенням експертних знань про Україну та українців у Канаді та в усьому світі». Основні завдання CIUS: організація українознавчих та українсько-канадських досліджень, видання книги та наукової періодики («Journal of Ukrainian Studies» є одним з найшанованіших наукових журналів діаспори), розробка програми української освіти для діаспори, проведення конференцій, лекцій та семінарів, сприяння дослідженням з тематики установи шляхом надання грантів, зокрема за «Програмою українсько-канадських досліджень». З квітня 2020 р. і донині директором інституту є Наталія Ханенко-Фрізен.

З 2012 р. в CIUS функціонує заснована Володимиром Кравченком програма досліджень сучасної України. Тут досліджують соціально-економічні процеси в сучасній Україні, історичну пам'ять, релігію й церкву в радянській Україні, українсько-російські стосунки тощо [38, с. 11].

Найвідомішими проектами CIUS є

переклад англійською «Історії України-Руси» Михайла Грушевського та 5-томна «Encyclopedia of Ukraine».

Як окремі відділи (програми) інституту діють:

- Центр українських історичних досліджень Петра Яцика, створений в 1989 р., який видає англомовні монографії та українські переклади західних праць, публікує документи, надає дослідницькі гранти.

- Українсько-канадська програма, спрямована на дослідження і популяризацію спадщини української діаспори в Канаді.

- Програма Стасюків з вивчення сучасної України, заснована в 1990 р.

- Український мовний освітній центр, що опікується програмами двомовної англо-української та україномовної освіти за кордоном.

- Програма українських церковних і релігійних студій.

- Програма Ковальських з вивчення східної України, заснована в 1998 р., спрямована на дослідження національного відродження на сході України. В Україні її представляє створений в 1999 р. інститут українознавства ім. Ковальських у Харкові.

- Канадсько-український законодавчий та міжурядовий проект, створений у 2000 р., що підтримує демократичні та економічні реформи в Україні, організовує тренінги та консультації для обміну досвідом [5].

Таким чином, основними напрямки українознавчих досліджень в CIUS є: російсько-українська війна, українська діаспора, Голодомор.

У 2022 р. CIUS ініціював проект Witnessing the War in Ukraine Summer Institute (Свідки війни в Україні. Літній

інститут), який пройшов уже 3 щорічні стадії. Інші проекти, пов'язані з цією тематикою: Historians and the War: Rethinking the Future (Історики і війна: переосмислення майбутнього); City and War: Interviews of Eastern Ukraine (Місто і війна: Інтерв'ю Східної України).

Російська військова агресія проти України є замахом на суверенітет, демократію, народ і саме його право на існування як нації. Це також загроза глобальному демократичному порядку, миру, безпеці, міжнародним відносинам та економічній стабільності. Історики також несуть відповідальність за вирішення нової епістемологічної зміни парадигми в історичних дослідженнях, яку розпочала ця війна. Щоб дослідити ці та пов'язані з ними питання, в CIUS нещодавно започаткована серія міжнародних семінарів «Історики та війна: переосмислення майбутнього». У 2022–2024 рр. відбулося 21 онлайн-семінарів, зокрема на теми: «Переосмислення Другої світової війни у світлі вторгнення Росії в Україну», «Історики та війна: дискусія з проф. Тімоті Снайдером», «Рашизм/русизм – Росія фашистська?», «Історики та війна: дискусія з професором Ларрі Вольфом», «Свідчення про війну в Україні: як проводити інтерв'ю», «Сталінські геноциди, радянська війна та звірства російської армії: від радянських масових злочинів до нинішньої війни в Україні – продовження чи зміна?», «Україна в історичній політиці Росії: легітимація агресії», «Окупація як щоденний виклик: життя на окупованих територіях України під час воєн минулого та сьогодення», «Людські втрати війни: порівняльні погляди на переміщення, переселення та еміграцію українців у 20-му та 21-му століттях» «Інша зброя: пропаганда

та дезінформація у війнах і конфліктах протягом сучасної історії України», «Дискусія з професором Тімоті Гартном Ешем», «Україна в підручниках історії та наступного покоління після війни: перспективи України, Німеччини та Канади» та інші. [40].

У відповідь на російську військову агресію проти суверенної України низка партнерських установ у липні 2022 року започаткували Літній інститут «Свідки війни в Україні», після чого був проведений Другий літній інститут у червні 2023 року. За ці три роки обставини війни сприяли стрімкому посиленню громадської активності та формуванню нових дослідницьких спільнот як усередині України, так і за її межами. Метою Третього Літнього інституту у 2024 р. було вивчення свідчень у контексті прагнення до справедливості та запропонувати нові підходи до усної історії, вивчення пам'яті й антропології. Особливу увагу було приділено створенню простору довіри, гідності й підтримки для жертв війни, а також розширенню їхніх можливостей. Вивчаючи сучасні тенденції наукових і творчих рефлексій на тему війни в Україні, 27–30 серпня 2024 р. було проведено ряд презентацій, майстер-класів і наставницьких нагод. Організаторами та партнерами заходу виступили: Альбертське товариство сприяння українознавству (Канада), Національний університет «Кієво-Могилянська академія» (Україна), Лундський університет (Швеція), Асоціація усної історії України (Україна), Польська асоціація усної історії (Польща), Centrum Historii Zajezdnia (Польща), Німецько-українська історична комісія (Німеччина), Товариство друзів Українського фольклорного центру (Канада)

та Університет Альберти (Канада) [40].

Науково-освітній консорціум із вивчення Голодомору (Holodomor Research and Education Consortium), метою якого є дослідження, вивчення, опублікування та поширення правдивої інформації про Голодомор в Україні 1932-33 рр. Українсько-канадський дослідницько-документаційний центр при бібліотеці університету Торонто містить архіви з неопублікованими записами очевидців Голодомору та велику колекцію мікрофільмів про Голодомор з ЦДАГО України (Київ). Програма Петра Яцика – у партнерстві з Дослідно-освітнім консорціумом із вивчення Голодомору (HREC) – щороку підтримує одного науковця, дослідження якого стосується теми Голодомору.

В провінції Онтаріо українознавчі дослідження впроваджують одразу декілька центрів, серед яких варто назвати Центр Наукового товариства імені Шевченка, Програму з українських студій на кафедрі славістики, Програму вивчення України імені Петра Яцика (в рамках Центру європейських, російських та євразійських студій) Університету Торонто – проєкт КІУСу, кафедру україністики в університеті Оттави, а також Офіс Канадського Інституту Українських Студій при Університеті Торонто.

Ще одним потужним науковим осередком є Центр українських канадських студій при Манітобському університеті (далі – УМ). Він був заснований у 1981 р. з метою створення, зберігання та поширення знань про Україну та українців у Канаді через викладання, дослідження та просвітницьку діяльність. Центр щороку читає декілька курсів бакалаврату із різних галузей українознавства та забезпечує міждисциплінарні програми

навчання у галузях, що стосуються унікальної історії та взаємин України й Канди, їх культурної спадщини. У 2020–2021 навчальному році це були два курси: з історії та економіки України, а також безплатний онлайн-курс, доступний для всіх охочих, – про українсько-канадський фольклор [38].

Попри те, що історично Центр пропонував близько 15–20 різних курсів з таких галузей, як українська мова, українсько-канадська література та фольклор, історія України та українців Канади, географія України, уряд і політика України, східне християнство, візантійське мистецтво та українське мистецтво в Канаді), наразі пропонується в середньому 5–6 курсів на рік. Основні напрями включають історію України та українців Канади, уряд і політику України, а також економіку України. Ці курси можна обирати окремо для загального інтересу, як факультативи або як складові частини програм на різних кафедрах факультету мистецтв або в Школі мистецтв [41].

Дослідники Центру Морін Флаерті та Юлія Іванюк Сквайрз завершили дослідження за участю тридцяти трьох учасників щодо історій, сподівань і мрій новоприбулих канадських українців. Це дослідження було схвалено Комітетом з етики досліджень Об'єднаних факультетів УМ. Ці аудіозаписи, перевірені учасниками, доступні через архіви та спеціальні колекції УМ. Короткий огляд дослідження доступний на сайті Центру. Деякі з результатів дослідження будуть використані для інформування дослідницького проекту Центру на 2022–2023 рр. щодо залучення громади та волонтерства серед новоприбулих науковців з групи ризику з України [28, с. 20].

Українці, які мешкають в Канаді,

зробили значний соціальний, економічний і культурний внесок у розвиток цієї країни. Вивчення цієї спільноти, її минулого та сучасного дає змогу зрозуміти українську спадщину та її роль у канадському суспільстві.

Нині Центр координує бакалаврську програму *Ukrainian Canadian Heritage Studies* з вивчення українсько-канадської спадщини, пропонує міждисциплінарні курси та програму «Лист про участь» (*Letter of Participation*), який включає лекції, зустрічі читачького клубу та різноманітні дослідницькі проекти з вересня по травень і охоплюють широкий спектр українців та українців Канади.

Центр українсько-канадських студій з осені 2022 р. започаткував першу щорічну постдокторську наукову стипендію імені Петра Ячика, метою якої є щорічна підтримка одного з найперспективніших молодих науковців, які вивчають Україну (українську Канаду), а також покращення розуміння української політики, історії та суспільства. Першою стипендіаткою Центру на 2022–2023 рр. стала доктор Наталія Степанюк, дослідження якої зосереджені на цивільному волонтерстві в контексті війни Росії в Україні [40].

У 2024 р. стипендіаткою стала докторантка Центру україно-канадських студій Манітобського університету, старша викладачка кафедри історії Національного університету «Киево-Могилянська академія» Оксана Клименко. Її основні наукові інтереси стосуються історії України ХХ ст., вивчення пам'яті, радянського суспільства та гендерних досліджень. О. Клименко проводила дослідження в Стенфордському університеті, Українському дослідницькому інституті Гарвардського університету та Інституті

наук про людину у Відні (Австрія). Тема дисертації «Конструювання пам'яті нової радянської людини 1920–1930-х років (на прикладі Української Республіки)» [40].

Центр разом з факультетом мистецтв організував та провів з 29 лютого по 27 квітня 2024 року в Університеті Манітоби виставку Моніки Фабріанської «Жінки на війні». Ця виставка спонукає до роздумів та художньо досліджувати ролі та досвід жінок під час війни [28, с. 21].

США

Український науково-дослідний інститут Гарвардського університету (далі – HURI) є провідною академічною установою Сполучених Штатів, яка займається підтримкою наукових досліджень та поширенням знань про Україну та сусідні країни Східної Європи. Інститут був заснований у червні 1973 року завдяки допомозі українсько-американської спільноти та під керівництвом професорів Омеляна Пріцака та Ігоря Шевченка допоміг розмістити Україну на карті світової академічної спільноти. Інститут тісно співпрацює з трьома гарвардськими кафедрами українознавства: історії, літератури та філології, і розробив низку академічних програм, включаючи щотижневі семінари, міжнародні конференції та інші форуми з українських студій, а також програму публікацій, яка включає вихідні видання, серію монографій, літературні переклади та академічний журнал *Harvard Ukrainian Studies*.

Журнал «*Harvard Ukrainian Studies*» [66] був заснований в березні 1977 р. Омеляном Пріцаком та Ігорем Шевченком. Головний редактор журналу Галина Гринь. До наглядової ради

«*Harvard Ukrainian Studies*» належать відомі українознавці: Генрі Абрамсон, Кристина Бетин, Девід Фрік, Андреа Граціозі, Борис Гудзяк, Іван-Павло Химка, Ярослав Грицак, Тамара Гундорова, Роман Коропецький, Володимир Кравченко, Павло Роберт Магочій, Олександр Мотиль, Мирослава Мудрак, Марко Павлишин, Девід Сондерс, Моше Таубе та Олексій Толочко. Журнал також виходив зібранням, присвяченим певним ювілейним подіям та проблемам: до 350-ліття Києво-Могилян. академії (т. 8, 1984), 1000-ліття хрещення України-Русі (праці міжнар. конгресу в м. Равенні, Італія; т. 12–13, 1988–89); «Політична і суспільна думка Вячеслава Липинського» (т. 9, 1985), «Львів: місто на перехрестях культур» (т. 24, 2000).

У HURI проводяться власні дослідження та заохочуються вчені і студенти цього закладу та за його межами використовувати геоінформаційні системи для ілюстрації та пояснення економічних, історичних, політичних і соціальних трансформацій в Україні за допомогою просторового та часового аналізу [102].

Програма МАПА: Цифровий атлас України, яку проводить HURI та його партнери, спрямована на розвиток українознавства з використанням геоінформаційні системи з впровадженням останніх інноваційних інформаційних технологій у дослідження сучасної історії України та сучасної політичної географії.

Історичний атлас (Великий голод, Картографування Великого голоду, Нові відомості, Демографічне дослідження Голодомору, Веб-карта голоду, Карта історії голоду, Галереї карт Голодомору, Золотий вік Київської Русі, Генеалогія Русі, Історичне Поділля).

Сучасний атлас (Чорнобиль/Чорнобиль, Донбас і Крим, Релігійна революція, Передача парафій, Релігійний плюралізм, Історія та ідентичність, Мова, Допобачення Ленін, Україна і Росія, Статистика, Революція на граніті).

МАПА: *Цифровий атлас* України створено та підтримується командою науковців та професіоналів у галузі історії, демографії, соціології, географії та геоінформаційних систем (ГІС). Учасники вносять свій унікальний досвід і дані для розробки окремих проектів у рамках ширшої програми МАРА.

Команда МАПА

Сергій Плохій, Костянтин Бондаренко, Соня Гупта, Наталія Левчук

Сподвижники: Надія Кравець, Джо-зеф Лівсі, Том Мюллер, Віталій Михайловський, Геннадій Поберезний, Крістіан Раффенспергер, Вікторія Середа, Сусана Торрес Прієто.

Проект МАПА «Great Famine» – «*Великий голод*» фокусується на Голодоморі в Україні 1932-33 років, також відомому як Голодомор, який в Україні та за її межами широко вважається геноцидом. Проект присвячений геопросторовому аналізу втрат від Голодомору та факторів, які могли вплинути на результати поширення. У ньому використано дані групи українських та американських демографів, до складу якої входять Олег Воловина (Університет Північної Кароліни в Чапел-Хілл), Омелян Рудницький, Наталія Левчук, Павло Шевчук та Алла Ковбасюк (Інститут демографії та соціальних досліджень імені Птухи).

• **Компонент «Руська генеалогія» проекту МАПА (Rus' Genealogy)** є частиною ширшої спроби змінити уявлення сучасних науковців, щоб включити Русь до ширшого наративу середньовічної

Європи та створити картину середньовічного європейського світу, яка відповідає свідченням із першоджерела – той, що тягнеться від Атлантики на заході до Дніпра на сході. Одним із головних способів зробити це є вивчення зв'язків між Руссю та рештою Європи, і одне з найбагатших джерел даних стосується династичних шлюбів. Правлячий рід Русі Володимировичі (також відомі як Рюриковичі) мав шлюбні зв'язки з правлячими родами більшості середньовічної Європи.

Прокт «Історичне Поділля» (Historic Podillya)

Цей проект представляє усі на цей час ідентифіковані топоніми (населені пункти, замки, гідроніми) на території історичного Поділля у пізньому Середньовіччі. Поділля як регіон виникає на українських землях у середині XIV ст. Його першими християнськими володарями стають брати Коріатовичі (представники роду Гедиміна). Перемога над татарськими зверхниками під Синіми Водами відкрила їм шлях до створення удільного князівства. Боротьба Польського королівства та Великого князівства Литовського за українські землі призвели у 1430-х роках до поділу історичного Поділля на дві частини: західну – власне Подільське воєводство від 1434 р. у складі Корони польської – та східну – Брацлавщину або Східне Поділля у Великому князівстві Литовському. Інформація про кожен ідентифікований топонім включає історичну назву, сучасну українську назву, англійську транслітерацію сучасної назви, рік (або період) першої згадки та першу повітову приналежність того чи того населеного пункту у пізньому Середньовіччі. Електронна версія карти дозволяє побачити

динаміку появи у джерелах ідентифікованих топонімів.

У 2019 р. в Інституті заснована Програма *Temerty Contemporary Ukraine* (далі – TCUP), яка є містком між науковими та політичними спільнотами з метою сприяння глибшому розумінню України у світі. Її започаткування виявилось дуже вчасним, оскільки стала рушійною силою нашої відповіді на повномасштабну війну 2022 р.

Програма TCUP розширює сферу діяльності HURI за межі традиційного фокусування на літературі, історії та мові. З наголосом на соціальних науках програма є відповіддю на зростаючу потребу в експертах, які можуть аналізувати зміни, що відбуваються в українському суспільстві та політиці. Програма розроблена, щоб служити впливовою платформою для обміну ідеями між академічними та політичними спільнотами. TCUP було створено з метою визнати, описати та пояснити складність сучасної України через внески соціологів та дослідників політики.

Поточна програма досліджень TCUP зосереджена на проблемах внутрішньо-переміщеного населення. Він поєднує систематичне дослідження політики та впровадження урядової практики примирення та реінтеграції окупованих територій на Донбасі з аналізом інтерв'ю з внутрішньо переміщеними особами в Україні. Ця група інтерв'ю є частиною набору даних, щед्रो переданого HURI, а також готується для відкритого наукового використання як онлайн-архів. Керівник програми – доктор Емілі Чанелл-Джастіс, антрополог, чия робота присвячена Україні.

TCUP став можливим завдяки щедрій підтримці Джеймса Темерті та

Фонду родини Темерті. Окрім своєї благодійної діяльності, Джеймс Темерті, який народився в Україні й у 1950 р. переїхав із сім'єю до Канади, залишив свій слід як успішний бізнес-підприємець, лідер і прихильник сталої енергетики. Україна нині визнала майстерність та лідерство Темерті, нагородивши його в 2015 р. орденом Ярослава Мудрого. Ділові підприємства Темерті охоплюють технологічний, роздрібний та енергетичний сектори, тоді як його щедрість сприяла таким цілям, як психічне здоров'я та лікування залежностей, музика та освіта в Україні.

З моменту заснування у 2019 році TCUP організує конференції, різні заходи і запустив три онлайн-серії: коментарі, доповіді та короткі доповіді.

9-10 лютого 2023 року відбулася конференція **«Відбудовуючи Україну, відбудовуючи світ»**, на якій обговорювалося питання: Як виглядатиме відбудова України після перемоги? Конференція поєднала віртуальні та особисті панелі для гібридної дискусії про те, як Україна може рухатися вперед, коли війна закінчиться. Ключова промова Олександри Матвійчук, юриста-правозахисника та лауреата Нобелівської премії миру.

2-3 лютого 2024 року пройшла конференція **«Деколонізація України в теорії та практиці»**. На ній відбулися дискусії про те, що означає деколонізація, як ми думаємо про Україну, зосереджуючись на розробці політики, дипломатії та адвокації. Акцентувалася увага на значенні деколонізації та як би виглядала практика деколонізації у виробленні політики щодо України та її сусідів, враховуючи постійну російську загрозу. Дослідження учасників містить коментарі експертів на різні теми, актуальні для

сучасної України. З 2019 року вони висвітлювали вибори, судову реформу та реакцію України на COVID-19. Нинішня серія містить слова волонтерів, які беруть участь у різних аспектах реагування України на війну.

Звіти TCUP – це публікації на основі досліджень, які поєднують академічні дослідження та політичні рекомендації. Перші два звіти TCUP стосувалися недіючого газопроводу «Північний потік-2», а нинішня серія присвячена вимушеному переселенню українців з 2014 року.

Нарешті, TCUP Briefs – це короткі відеоролики, у яких я обговорюю нещодавню подію чи публікацію, яка стосується важливого аспекту війни Росії в Україні. Ці відео покликані висвітлити інформацію та висвітлити внесок науковців, дослідників, активістів і політиків, які всі роблять свій внесок в Україну.

Основна мета TCUP – поєднати політику та академічний світ – продовжує керувати програмою. З 24 лютого 2022 року TCUP зосередив весь свій контент на адвокації України через письмові статті, виступи в ЗМІ та публічні лекції для місцевої громади. Створена сторінка ресурсу, яка містить інформацію про різні аспекти війни та реакцію України, а також перевірені списки благодійних організацій та організацій, яким можна пожертвувати. TCUP усіма можливими способами продовжуватиме реагувати на мінливий контекст війни, організовувати особисті та віртуальні заходи та привертати увагу до боротьби України за своє право на існування. Директор програми Temerty Contemporary Ukraine Емілі Чанелл-Джастіс.

Гарвардський український літній інститут спільно Гарвардською літньою школою надає акредитовані

коледжі викладання з української мови та предметів, а також додаткові освітні та соціальні заходи.

Єдина програма такого роду в Північній Америці, Гарвардський український літній інститут (далі – HUSI) пропонує сім тижнів інтенсивного навчання українських студій в акредитованих університетах. Програма включає чотири академічні курси, які пропонують Гарвардська літня школа, і щотижневу серію заходів, які проводить Український дослідницький інститут Гарварду. Кожного літа, починаючи з 1971 року, HUSI збирає здібних студентів, аспірантів і працюючих професіоналів з усього світу. Гарвардський український літній інститут надає студентам можливість академічного просування, розвитку кар'єри та членства в різноманітній та міждисциплінарній спільноті вчених, яка охоплює п'ять десятиліть когорти HUSI.

23 червня – 8 серпня 2025 р. буде проходити Гарвардський український літній інститут HUSI 2025 повністю на кампусі / особисто. Український науково-дослідний інститут Гарварду щороку присуджує численні стипендії студентам HUSI.

Загалом Інститут є місцем зустрічі ідей та людей, зацікавлених у дослідженні України та Східної Європи. HUSI є тимчасовим, але гостинним домом для вчених з усього світу. З 2001 року Інститут прийняв понад 160 стипендіатів, які приїжджають до Гарварду для проведення досліджень у галузі гуманітарних і соціальних наук. У відповідь на безпрецедентні умови, спричинені російською війною, тут засновані нерезидентні стипендії у співпраці з Інститутом наук про людину. Діяльність установи підтримується багатьма організаціями

та окремими особами, зокрема Освітньою фундацією Петра Ящика, Фондом українознавства, докторами Ярославом та Надією Міхайчуками та Фундації родини Темерті.

У межах Інституту Гаррімана Колумбійського університету діє Програма українських студій Колумбійського університету [25], яка інтегрує українські студії в ширші інтелектуальні та політичні програми, одночасно сприяючи дослідженню та науковій роботі про сучасну Україну в Сполучених Штатах. Розширюючи наявні пропозиції факультетів, інститутів і шкіл Колумбійського університету, Програма українських студій має на меті розробити навчальний план, який навчатиме науковців, дипломатів, журналістів, бізнесменів і майбутніх спеціалістів історії, мови, літератури та політики України.

Тоді ж в Інституті також діяли програми:

- *Ukraine: power politics and diplomacy.* (Україна: політика сили та дипломатія). Програма зосереджена на актуальних економічних і політичних викликах, які стоять перед Україною. Особлива увага приділяється Мінським угодам та ролі Нормандського саміту. Лекції проводить український дипломат, Надзвичайний і Повноважний Посол України Валерій Кучинський.

- *Agent of change: Ukrainian art between revolutions.* (Агент змін: українське мистецтво між революціями.) У рамках цього курсу студенти під керівництвом мистецтвознавиці, PhD Олени Мартинюк, досліджують мистецький розвиток в умовах Російської імперії з особливим акцентом на творчість українських художників [12].

Восени 2024 р. Інститут Гаррімана

пропонував такі українознавчі курси [22]. Уряд та політика в Україні. Студенти вивчають історичні, культурні та геополітичні фактори, що впливають на українську політику, включаючи демократизацію, корупцію, зовнішню політику та поточне вторгнення. Курс аналізує роль України в європейській політиці та її відносини з Росією.

Елементарна українська і слов'янська. Ознайомлення та закріплення базових граматичних структур, з рівним акцентом на розвитку навичок усного та письмового спілкування. Особлива увага приділяється засвоєнню високочастотного словникового запасу та його оптимальному використанню в умовах реального життя.

Українська мова на середньому і слов'янському. Засвоєння основ граматики та основний словниковий запас із повсякденного життя. Основний акцент робиться на подальшому розвитку комунікативних навичок (усних і письмових).

Український розвиток через літературу, ЗМІ та політику. Цей курс складається з кількох тематичних центрів або модулів, кожен з яких зосереджений на стилістичних особливостях, характерних для даного функціонального стилю української мови. Це допомагає студенту опанувати лексичними, граматичними, дискурсивними та стилістичними нормами й активно використовувати їх у реальному комунікативному середовищі в сучасній Україні та в художніх творах, прозі, публіцистиці, наукових працях.

Постколоніальне/пострадянське кіно. Вивчаються питання використання кіновиробництва як інструмента влади та імперського панування в Радянському Союзі та після 1991 р. Вибрані фільми радянських і пострадянських режисерів

ілюструють функцію кіновиробництва як інструменту привласнення колонізованих, їхнє культурне та політичне підпорядкування радянському центру розглядатиметься з точки зору постколоніальних теорій.

З 2021 р. в Центрі російських, східноєвропейських та євразійських студій у Піттсбурзькому університеті читалися курси з українських історичних, літературних, мовних та інших студій. Окрім української мови різних рівнів, студенти університету могли обрати, наприклад, курс про Чорнобильську катастрофу та її репрезентації в масовій культурі або історичний курс, присвячений агресії Росії в Криму та на Донбасі [38, с. 13-14].

В Південній Америці українці сконцентровані в Бразилії (понад 300 тис.), Аргентині, Парагваї, Венесуелі тощо. За свідченням президенту Світового конгресу українців Павла Грода, «вплив українців у цих державах зростає, і вони починають усвідомлювати свою роль і відповідальність за сприяння інтересам України... Вже відбулися певні позитивні зрушення з президентами Бразилії та Аргентини, а тепер й новообраний президент Парагваю займає проукраїнську позицію, як і лідери деяких держав Центральної Америки... Наші складові організації й громади активно працюють у цих країнах із громадянським суспільством у його найширшому сенсі. Йдеться навіть про наукові кола, які усвідомлюють російську загрозу й активно говорять про неї» [24].

Водночас, суто наукові дослідження в галузі україністики залишаються більше справою ентузіастів, ніж інституційних центрів. Як приклад можна навести збір матеріалу про життя

українсько-канадської громади в Бразилії, що знайшло відображення в документальному фільмі Гуго Паська «Іван». Стрічка була презентована в 202 році в Університеті Манітоби в Канаді [28, с. 20].

1.2. Наукові центри українознавства Великої Британії

Українські студії у Великій Британії зосереджені переважно навколо давніх потужних університетських осередків. У науково-освітніх інституціях країни працюють дослідники, у коло наукових інтересів яких більшою чи меншою мірою залучені дослідження України та українців. Переважає науковий підхід до викладання та поширення аналітичних матеріалів, їх популяризації, співпраці та обміну досвідом з освітніми та науковими установами в Україні. Дослідженнями займаються як іноземні науковці, так і вихідці з України (емігранти), що мешкають і працюють там або запрошені вчені та зацікавлені у розвитку українських студій. Вони здійснюють важливу роботу по реалізації основної мети – допомогти інтеграції українських науковців до європейського науково-освітнього співтовариства. На це спрямовані різні програми міжнародного та міжінституційного співробітництва, що підтримуються британськими та міжнародними фондами. У цьому дослідженні пропонуємо розглянути сучасний стан Ukrainian Studies у Великій Британії та українсько-британського співробітництва з метою розвитку українознавчих досліджень. Українські наукові осередки як в Україні, так і в усьому світі в перспективі мають стати інтелектуальними хабами – мережею стійкості та протидії російським наративам на всіх

рівнях від приватного до міжнародного, особливо після початку російсько-української війни (2014–2025 рр.), зокрема після повномасштабної російської окупації 24 лютого 2022 р.

До науково-освітніх осередків Великої Британії, у яких працюють українознавчі центри, належать: Українські студії у Кембриджському університеті (*Cambridge Ukrainian Studies of the University of Cambridge*); Товариство українців Оксфордського університету (*Oxford University Ukrainian Society*); Український інститут у Лондоні (*Ukrainian Institute London, UIL*); Школа слов'янських і східноєвропейських студій при Університетському коледжі Лондона (*School of Slavonic and East European Studies of the University College London, SSEES UCL*); Лондонська школа економіки (англ. *London School of Economics and Political Science, LSE*); Порівняльна та українська політологія при Манчестерському університеті (*Comparative and Ukrainian Politics at the the University of Manchester, UoM*); Центр російських і східноєвропейських досліджень при Університеті Бірмінгему (*Centre for Russian and East European Studies (CREES) of the University of Birmingham*), а також дослідницька група «Європейські студії», що входить до складу кафедри політології та міжнародних студій Університету Бірмінгему (*Department of Political Science and International Studies (POLSIS) of the University of Birmingham*) та ін.

Кембриджський університет (англ. – *University of Cambridge*) є одним із найвідоміших і найдавніших університетів. Українські студії у Кембриджі (*Cambridge Ukrainian Studies*) є окремим академічним дослідницьким центром, що працює на факультеті сучасних

і середньовічних мов та лінгвістики (*Faculty of Modern & Medieval Languages & Linguistics*) [46]. Кембриджські українознавчі студії були започатковані у 2008 р. для дослідження України, найбільшої країни Європи. Українські дослідження стали постійною програмою з 2010 р. [46]. Кембриджські українські студії співпрацюють із Кембриджським комітетом із досліджень Центральної та Східної Європи та Євразії (*Cambridge Committee for Central and East European and Eurasian Studies, CamCCEES*), що підтримує студентів і науковців, які беруть участь у дослідженнях Центральної та Східної Європи та Євразії [56]. А також співпрацюють із Центром досліджень мистецтва, соціальних і гуманітарних наук (*Centre for Research in the Arts, Social Sciences and Humanities*), що підтримує та сприяє розвитку дослідницьких інновацій у мистецтві, гуманітарних та соціальних науках [51].

Кембриджський дослідницький центр українознавства засуджує жакливу агресивну війну Росії проти вільної, демократичної України та її громадян. Центр займається вивченням України, працює над тим, щоб інформувати світову громадськість про моральні виміри російсько-української війни. Офіційна позиція центру відображена у заяві від 24 лютого 2022 р.: «В Україну вторглися війська Російської Федерації. *Cambridge Ukrainian Studies* засуджує жакливу агресивну війну Росії проти вільної, демократичної України та її різноманітних громадян. Цей напад на Україну – напад на нас усіх... Ми закликаємо до широких санкцій проти Кремля та до термінової економічної, військової та гуманітарної допомоги Україні. Ми закликаємо британський уряд негайно скасувати візові

обмеження для українців. Перш за все, ми пояснюємо громадськості, чому ми всі повинні йти на щоденні жертви, щоб підтримати Україну в довгостроковій перспективі. Нам потрібно підготуватися творчо та пристрасно інвестувати в Україну та її майбутнє. Ціна для нас на автозаправній станції – ніщо порівняно з ціною для миру та міжнародної безпеки, якщо ми покинемо Україну чи піддамося примхам військових злочинців, які прагнуть знищити її як суверенну, незалежну європейську країну» [101].

Очолює Українські студії на факультеті сучасних і середньовічних мов та лінгвістики Кембриджського університету професор Фінін Рорі (*Rory Finnin*) – доктор філософії зі слов'янських мов та порівняльного літературознавства, професор українознавства (*Professor of Ukrainian Studies*). Він координує всі освітні та наукові програми на факультеті середньовічних та ранньомодерних слов'янських студій, українознавства та української мови (*Medieval and Early Modern Slavonic Studies*) [65].

Основна мета кембриджських дослідників – популяризувати українські студії та сприяти вивченню України у Великій Британії та за її межами, поглиблювати розуміння українців британською громадськістю та просувати нові, інноваційні підходи до дослідження України як критичного перехрестя між «Сходом» і «Заходом» з багатою історичною, мовною та культурною спадщиною. Кембриджські українознавчі студії прагнуть відстежувати традиційні та новітні уявлення про дисциплінарні та географічні кордони та сприяти жвавому обміну між митцями, науковцями, політиками та широкою громадськістю, а також між вищими навчальними закладами

України, Європи та Північної Америки. Заходи, що проводить Кембриджський центр українознавства: щорічний кембриджський фестиваль українського кіно, щорічна кембриджська лекція з українознавства, щорічна кембриджська лекція з середньовічної та ранньомодерної славістики та ін. Також центр пропонує курси з української мови для всіх охочих. Слов'янські студії (*Slavonic Studies*) на факультеті сучасних і середньовічних мов і лінгвістики Кембриджського університету забезпечують інноваційне викладання польською, російською та українською мовами для студентів та магістрів. Також дослідники займаються поглибленим вивченням Польщі, Росії та України з акцентом на вивченні історії, культури, мови, літератури тощо від середньовіччя і до сучасності [46].

Вважаємо великим позитивом, що українські дослідження на академічному рівні ведуться в Кембриджі – одному з найвідоміших університетів Великої Британії і сподіваємося, що дослідженням про Україну та українське згодом зацікавляться й інші факультети, інститути, коледжі та іноземні дослідники. І що у перспективі з'явиться окремий академічний центр, діяльність якого керуватиметься з Києва і підтримуватиметься як Україною, так і Великою Британією, а наукові дослідження вийдуть на новий рівень українсько-британських відносин та взаємовигідного партнерства.

Українське Товариство Оксфордського університету, *Oxford University Ukrainian Society* [50]. Вже понад два десятиліття товариство українців Оксфордського університету є осередком для всіх членів оксфордської спільноти, які цікавляться Україною та її багатою культурною спадщиною. Товариство

було засноване Елеонорою Суховій та Романом Завійським взимку 2004 р., є зареєстрованою організацією в Оксфордському університеті та керується комітетом, який обирається щорічно. Місія Товариства полягає в тому, щоб об'єднувати українців, і не тільки, навколо досліджень про Україну та українців, особливості політики, історії та культури, заохочувати розвиток цих досліджень в Оксфордському університеті та поза ним. Товариство організовує такі заходи, як поетичні читання, лекції та гостини на українську тему. Товариство – це гостинний простір, який неухильно розвивався, і тепер нараховує студентів і викладачів серед своїх членів, а також місцевих оксфордців серед друзів Товариства. Оскільки в Університеті поки немає спеціальної кафедри українських студій, Товариство слугує важливою базою знань і надійною точкою контакту з українських питань в Оксфордському університеті. Протягом багатьох років Оксфорд приймає доповідачів – видатних політиків, науковців, дипломатів та інтелектуалів, які працюють в галузі українознавчих досліджень [50].

Реалізуючи свої завдання – охоплювати, об'єднувати, навчати – члени Українського Товариства Оксфорду ініціюють благодійні ініціативи, організовують бесіди, лекції та семінари, співпрацюють із партнерами, проводять соціальні заходи та влаштовують пізнавальні екскурсії регіоном. Після повномасштабного російського вторгнення в Україну Товариство розширило свою місію на підтримку України шляхом збору пожертв для надійних благодійних організацій і на підтримку українських біженців в Оксфорді, організовуючи громадські заходи та

представляючи їхні інтереси в місцевому самоврядуванні. Щоб передати потужну підтримку та послання надії Україні та українцям, Товариство проводить мирні мітинги, благодійні вечери та концерти, благодійні збори та аукціони, фестиваль української культури та інтелектуальної спадщини та ін. До Українського товариства входять студенти, аспіранти та викладачі і всі бажаючі з університетського співтовариства. Найбільшим своїм здобутком члени товариства вважають те, що будь-які українські науковці, які зможуть завітати до Оксфорду, можуть звернутися до Товариства і отримати підтримку з організацією лекцій, презентацій, надання платформи для наукових дискусій, дебатів тощо [50].

Український інститут у Лондоні, УІЛ (*Ukrainian Institute London, UIL*) – це незалежна благодійна організація, зареєстрована у Великій Британії, афілійована з Українським католицьким університетом у Львові. Підтримує українознавчі студії та формує бачення про Україну у Великій Британії та за її межами. Інститут залучає експертів, креативних особистостей, політиків, аналітиків, журналістів та активних громадян до вивчення українських реакцій на глобальні виклики, надаючи доступ до детальної та надійної інформації про Україну. У 1979 р. Глава Української греко-католицької церкви Патріарх Йосип Сліпий, перебуваючи в еміграції після звільнення з радянського ГУЛАГу, ініціював заснування благодійної організації, що пропонувала курси з української мови та знайомила з українською культурою громадськість Великої Британії [106]. З 2016 р. УІЛ був зареєстрований як благодійний фонд, налагодив партнерські стосунки з освітніми і культурними організаціями,

займається поширенням та популяризацією у Великій Британії знань про Україну та українців, розвитком досліджень у сфері культури, культурно-історичної спадщини, мистецтва, мови, літератури, історії, релігії, традицій, поточних справ тощо [38].

Директор УІЛ (з 2020 р.) Хромейчук Олеся (*Olesya Khromeychuk*) – історикиня, письменниця, спеціалізується на історії України та Східної і Центральної Європи. Ступінь доктора філософії з історії отримала в Університетському коледжі Лондона, викладала в Кембриджському університеті та ін. [75].

Узвишин Констанція (*Constance Uzwyshyn*) – доктор філософії в Кембриджському університеті, проводить дослідження впливу російсько-української війни на українське сучасне мистецтво, спеціалізується на українському сучасному мистецтві та дизайні інтер'єрів. Є радником з креативних індустрій УІЛ, фахівцем з арт-індустрії, організаторкою мистецьких виставок, аукціонів та засновницею мистецьких галерей про Україну і для України [113].

«Український інститут у Лондоні грає ключову роль у поширенні знань про Україну у Великій Британії і далі, забезпечує платформу для стимулювання дискусій і дебатів», – вважає Енн Еплбаум, американська історикиня та журналістка, яка часто відвідує публічні наукові заходи [44]. Не зважаючи на те, що Український інститут у Лондоні не є державною організацією, а скоріше благодійним громадським осередком, проте він вже став справжнім всесвітньовідомим центром розвитку як українських наукових, науково-освітніх, та культурно-просвітницьких студій у Великій Британії. І це важливо перш за все тому,

що розвиток та підтримка досліджень з українознавства може відбуватися на недержавному рівні і дослідники можуть розраховувати на фінансування їх проєктів донорами не на інституційному рівні, а на рівні громадських організацій або приватних благодійних ініціатив.

Школа слов'янських і східноєвропейських студій в Університетському коледжі Лондона, УКЛ (*School of Slavonic and East European Studies of University College London, SSEES UCL*) є однією з найбільших у Великій Британії дослідницьких і викладацьких установ з проблем дослідження Центральної, Східної та Південно-Східної Європи, Балтії, Росії, Кавказу та Центральної Азії. УКЛ входить до складу Лондонського університету (*University of London*). В УКЛ є українська бакалаврська програма, що передбачає 4 роки навчання й охоплює вивчення української мови, літератури, історії та культури.

В *SSEES UCL* як одному з провідних дослідницько-викладацьких інституцій Лондона на належному високому науково-професійному рівні представлені дослідження та викладання українознавчих студій, курсів з української мови і культури, перекладознавства, політтехнологій тощо. Проте ці дослідження поки ведуться переважно на рівні наукових зацікавленостей викладачів-науковців. І не вистачає окремої української кафедри або програми дослідження України та її мови, які не лише потребують розвитку, але й захисту та охорони. Насамперед тому що Україна, її мова та культура перебуває в умовах геноцидних утисків з боку т. зв. «руського міра», російських дослідників та агентів кремля за кордоном. В умовах російсько-українського протистояння наукові проблеми щодо

збереження мовної та культурної ідентичності українців за кордоном повинні досліджуватися більш глибоко та підтримуватися з боку усіх держав, уряди країн здатні зробити більше для захисту україномовних учнів, студентів, викладачів, дослідників та інших біженців, які постраждали від наслідків сучасної російсько-української війни.

Лондонська школа економіки та політичних наук (*The London School of Economics and Political Science, LSE*) – це державна інституція, відома своїми дослідницькими програмами в галузі політології, економіки та управління та ін. [81]. Як і інші освітні та наукові заклади, *LSE* часто практикує запрошувати визначних діячів та відомих політиків або аналітиків читати лекції для своїх студентів, бакалаврів або аспірантів та ін. Науковці мають можливість об'єднуватися для виконання певних програм та грантів, що пропонується європейськими та іншими фондами. Це так звані запрошені або приїжджі професори.

Серед трендів *LSE* є також дослідження останніх років науковців з різних країн, що пов'язані з російсько-українською війною. Одне з видань – «*Ukraine. Russia's War and the Future of the Global Order*» під редакцією Майкла Коха (*Cox, Michael*) (2023) [104] містить статті: «Перегляд історії та збирання руських земель»: Володимир Путін і українська державність» (*Düben, Björn Alexander*); «Секюритизоване «інше» російського націоналізму в Україні та Росії» (*Knott, Eleanor*); «Відбудова та реформування України» (*Berglöf, Erik and Rashkovan, Vladyslav*); «Російський мережевий авторитаризм на окупованих територіях України під час повномасштабного

вторгнення: контроль і стійкість» (*Lokot, Tetyana*). Також статті з української проблематики були опубліковані у рецензованому науковому журналі «*Nations and Nationalism*», що висвітлює питання, пов'язані з націоналізмом від імені Асоціації з вивчення етнічності та націоналізму *Wiley-Blackwell у партнерстві з LSE Ideas* (аналітичним центром зовнішньої політики *LSE*), зокрема у статті «Екзистенційний націоналізм: війна Росії проти України» (*Knott, Eleanor*). Також у журналі «*Economic Policy*», у якому розглядаються проблеми політичного та економічного характеру, зокрема «Спадщина війни для України» (*Munro, Ellen and all*).

Серед запрошених в *LSE* вчених виділяється Енн Епплбаум (*Anne Elizabeth Applebaum*), американська історикиня, письменниця та журналістка, лауреатка багатьох міжнародних літературних премій. Енн Епплбаум працює приїжджою професоркою практики в *LSE*, де вона також керує проектом «*Arena*», присвяченим вивченню пропаганди та дезінформації та пропаганди ХХІ ст. Також вона є старшою науковою співробітницею Школи передових міжнародних досліджень Університету Джонса Гопкінса (Балтімор, Меріленд, США) та Інституту Агора. Енн Епплбаум є дружиною відомого польського політика і державного діяча Радослава Сікорського. Енн Епплбаум є авторкою кількох історичних праць, зокрема «Червоний Голод: Війна Сталіна проти України» та «Гулаг». Відома книга Енн Епплбаум «Червоний Голод: Війна Сталіна проти України» (2018) розповідає про штучний голод 1932–1933 рр. в Україні, що отримав назву Голодомор, за допомогою якого радянська влада мала на меті знищити

українську націю та перетворити її на *homo sovieticus*. Вагомим також є відео від Енн Епплбаум, в якому вона застерігає про зростання загрози смертельної імперської ідеології Росії, наслідки контрнаступу ЗСУ та закінчення війни.

Зважаючи на специфікацію Лондонської школи економіки та політичних наук, що активно сприяє вивченню та розвитку державної та соціальної політики, державного управління та публічного менеджменту у Великій Британії, все ж вражає, що серед останніх наукових трендів публікаційної активності науковців достатньо широко та професійно представлені наукові розробки, що безпосередньо стосуються війни в Україні та пошуку економічно обґрунтованих досліджень з української проблематики. Проте, на базі *LSE* досі немає окремої науково-дослідної структурної одиниці, яка б опікувалася українськими дослідженнями та розвивала британо-українські наукові програми та ще більш посилювала економічне та політичне міждержавне та міжінституційне співробітництво.

Порівняльна та українська політологія при Манчестерському університеті (*Comparative and Ukrainian Politics at the University of Manchester, UoM*) – центр порівняльної та української політології при UoM є провідним осередком вивчення порівняльної політології, інтереси якого варіюються від формування політики та інституцій до політичних рухів та ідеологій. Основні проблеми в кластері включають питання демократії, влади, націоналізму, держави та гендерної та етнічної нерівності.

Онух Ольга (*Olga Onuch*) (*Dhil Oxford 2010*) – науковиця, доктор політології, чий досвід в українській політиці та

суспільстві привів її до числа провідних експертів з України як у Великобританії, так і за кордоном. Професорка Онух Ольга – керівниця центру порівняльної та української політології в Університеті Манчестера (*Appointed Professor (Chair)*), що робить її першим в історії повним професором української політології в англomовному світі [87]. Працює на політичному факультеті Манчестерського університету, Професор Онух приєдналася до UoM у 2014 р., а також у *Nuffield College npu University of Oxford ma Harvard Ukrainian Research Institute (HURI)* [85].

Університет Бірмінгему (*The University of Birmingham*). В Університеті діє Центр російських і східноєвропейських досліджень (*Centre for Russian and East European Studies, CREES*) [52]. Всесвітньо відомий багатодисциплінарний *CREES* є лідером у дослідженні східноєвропейського регіону. Заснований у 1963 р. як Центр російських та східноєвропейських досліджень. Широка дослідницька програма Центру включає вивчення історії України, Росії, Кавказу, Центральної Азії та Європи, політики, безпеки, економіки, суспільства та культури. *CREES* є однією з основних установ у національній стратегії розвитку мовних територіальних досліджень. Члени *CREES* беруть активну участь у політичному процесі, маючи давні відносини з урядом Великої Британії (особливо Міністерством закордонних справ і у справах Співдружності), іншими національними урядами (такими як Державний департамент США), міжнародними організаціями, такими як Європейський Союз, Організація Економічного Співробітництва та Розвитку та Європейський Банк Реконструкції та Розвитку, бізнес-спільнотами, засобами масової

інформації та незліченною кількістю організацій у регіоні.

Директор *CREES* – доктор Канефф Діма (*Deema Kaneff*) – працює в Департаменті політології та міжнародних досліджень, викладач соціальної антропології. Досліджує ресурси та соціальні зміни; постсоціалістичні трансформації та глобальний капіталізм; відносини власності; ринки та мораль; транснаціональні міграції, соціальне відчуження та нерівність у країнах Європи, Східної Європи, Болгарії та України [74]. Основні праці професора Канеффа присвячені дослідженням розвитку економічних, політичних, релігійних, етнокультурних процесів, розвитку мови та ідентичності у постсоціалістичних країнах, зокрема в Україні [71; 72; 73].

Дуже шкода, що наукові дослідження по Україні тут досі ведуться в одному центрі – Центрі російських і східноєвропейських досліджень, – де на першому місці стоять російські студії, а вже згодом у контексті східноєвропейських країн вивчається Україна. Вважаємо, що Україна є найбільшою країною Європи, яка заслуговує на те, щоб у одному із найбільших дослідницьких центрів Великої Британії – Бірмінгемському університеті – з'явилася окрема кафедра українсько-британських міждисциплінарних досліджень. Цьому процесу мають сприяти як урядові, так і громадські установи України та Великої Британії – Європейська Дослідницька Рада (*European Research Council*), Союз українців Британії (*Association of Ukrainians in Great Britain*), Міністерство Закордонних Справ України, Посольство Великої Британії в Україні, Міністерство освіти і науки України та ін. Це підтвердить чітку позицію України під час воєнного

стану про те, що вона є геополітичним суб'єктом, а не об'єктом і займає почесне місце серед наукової спільноти та потребує підтримки [3].

Дослідницька група «Європейські студії» входить до складу кафедри політології та міжнародних студій Бірмінгемського Університету (*Department of Political Science and International Studies*) [54]. Дослідницька група європейських студій існує, щоб сприяти обговоренню та співпраці між дослідниками, які зосереджуються на інституціях та політиках Європейського Союзу, однієї чи кількох європейських країн та/або європейського регіону та ідентичності. Ми зустрічаємося на регулярній основі як у формі дискусійної групи, яка зосереджується на останніх і актуальних публікаціях, так і на тимчасовій основі, щоб представити незавершену роботу.

Единбурзький університет є мультидисциплінарний дослідницьким центром (*The University of Edinburgh*), що займається вивченням управління, інститутів, законодавства та політики Європейського Союзу та Європи в цілому. Він співпрацює з Центром передового досвіду *FUTURES Jean Monnet* і підтримується програмою *EU Erasmus+*, що вивчає управління, інституції, законодавство та політику Європи та ЄС. Центр передового досвіду *FUTURES Jean Monnet* проводить дослідження аналізу європейського майбутнього на вирішальному перехресті історії.

Для Великої Британії загалом характерна діяльність культурних товариств, що об'єднують навколо себе представників української діаспори для збереження ідентичності українців. Серед них можна виокремити Нотінгемський український культурний центр (*Nottingham Ukrainian*

Cultural Centre), яким опікується Нотінгемський Союз Українців у Великій Британії, СУБ (*Association of Ukrainians in Great Britain, AUGB*). Він працює вже понад 60 років та об'єднує українців з метою збереження української ідентичності поза межами Батьківщини. Центр проводить різні культурно-мистецькі та освітні заходи для людей різного віку. У Нотінгемі є школа українознавства імені Лесі Українки – одна з перших українських шкіл у країні, а також хор, оркестр, танцювальні, театральна та інші гуртки, які розвивають та зберігають українську культуру та традиції, проводячи різні заходи.

Загалом, щодо складової шкільної освіти, то у Великій Британії діють 9 суботніх шкіл українознавства, де працюють 70 вчителів і навчаються понад 400 учнів. У школах діти вивчають українську мову, історію, географію та культуру. Більшість шкіл працюють при відділах СУБ. Викладацький склад шкіл об'єднаний у Спілку Українських Вчителів (*Association of Ukrainian Teachers in Great Britain*). Крім цього, Школа Слов'янських та Східноєвропейських Наук та Університет св. Андрія пропонують мовні курси для вивчення української мови та історії України. На базі Українського інституту в Лондоні функціонують постійно діючі курси української мови. Українська діаспора надає безпосередню підтримку діяльності цього закладу [39].

До початку російсько-української війни дослідники з Великої Британії Україну часто розглядали і досліджували як пострадянську країну, часто поруч із Росією та Білорусією або як частину Східної Європи. І лише після 2014 р. у дослідженнях відбулися певні зрушення,

Україну стали розглядати як певний окремий суб'єкт, що має всі ознаки країни, яка прагне до розвитку демократії та європейської орієнтованості й відходить в інший бік від неоімперського шляху розвитку РФ й інших постсоціалістичних країн, що знаходяться під впливом Росії.

Таким чином можна зробити висновок, що у Великій Британії наявне досить потужне громадське та науково-освітнє співтовариство, предметом наукових досліджень якого є всебічне вивчення України, її історії, мови, культури, традицій та впливу російсько-української війни на українців. Проте ці осередки діють переважно на філологічних, мовознавчих, історичних, слов'янознавчих, перекладознавчих або інших окремих структурних підрозділах розглянутих інституцій (факультетах, кафедрах, школах, центрах тощо). Всі структурні одиниці українознавчих досліджень у Великій Британії керуються університетськими положеннями та підтримуються на громадських засадах дружніми до України та українців організаціями цієї країни. Поки що самостійних інституційних українських дослідницьких осередків мало і вони тримаються на особистій ініціативі науковців. Причина цього – недостатня увага з боку Української держави до цього питання.

Завдяки наявності українознавчих освітнянсько-наукових осередків у Великій Британії та співпраці з українськими освітньо-науковими та урядовими установами, британці отримують чітку, правдиву та науково обґрунтовану аналітичну інформацію про події в Україні, пов'язані з війною і значною мірою саме тому досить щиро і потужно на міжнародно-політичному рівні підтримують

визвольну боротьбу українців проти російської окупації. Для забезпечення та заохочення розвитку українських студій у Великій Британії важливо розширити мережу наукових центрів у Великій Британії, посилити взаємодію між ними та державними центрами українознавства, що діють в Україні.

1.3. Україністика Євросоюзу.

На континенті, в країнах Європейського Союзу, які прийняли після повномасштабного російського вторгнення декілька мільонів українських біженців, наукові дослідження в галузі Ukrainian Studies стимулювалися активністю нових українських громад. Бум моди на все українське випав на 2022-2023 роки, втім потім помітно гас. «Історія та типологія українських студій в Західній Європі, – пишуть автори звіту УІ МЗС України, – доволі різноманітна, частково пов'язана з особливостями розселення міжвоєнної та особливо повоєнної української міграції та її інтелектуально-освітньою діяльністю, які накладалися і стикалися з особливостями творення знання про Східну Європу в (пост)колоніальному аспекті та в умовах Холодної війни, а зрештою сплеском інтересу до України після розвалу СРСР» [38, с. 43]. Географічно доцільно розрізняти Євросоюз на підрегіони, орієнтуючись на специфіку організації українознавчих досліджень: Південно-Західна Європа (Франція, Італія, Іспанія), країни німецькомовного інтелектуального простору (Німеччина, Австрія, частково Швейцарія), Північна Європа (Нідерланди, Бельгія, Данія, Швеція, Норвегія, Фінляндія), Східна Європа (Польща, Естонія, Латвія, Литва, Угорщина, Словаччина, Румунія, Чехія та ін.).

У Південно-Західній Європі (Франція, Італія, Іспанія, Португалія) українські студії розвинуті порівняно слабо навіть в країнах з помітною українською діаспорою (в Португалії, приміром, взагалі відсутні), а в університетах та в аналітичних центрах в регіональних та славістичних студіях панує русистика.

З цим різко контрастує німецькомовний простір, де зосереджено найбільше серед усіх європейських країн науково-дослідних і науково-освітніх українознавчих центрів. У Федеративній Республіці Німеччина значна частина наукових осередків україністики була створена й функціонує на базі так званих славістичних інститутів (факультетів, відділів, кафедр тощо) та центрів з вивчення країн Центрально-Східної Європи, їх історії, мови, літератури, культури тощо. Переважна більшість із них розпочала свою діяльність після завершення Другої світової війни й відносно свого перебування, чи у вільній Німеччині, чи у тоталітарній її частині, виконувала суто практичні завдання – вивчення свого супротивника, протидія пропаганді й насаджувannya своїх цінностей. Зрозуміло, що головна увага у прорадянських центрах приділялася виключно російській мові, літературі, культурі, історії Росії й Радянського Союзу тощо, а Україна й все українське перебувало в маргінесах зацікавлень дослідників. Як альтернатива радянізованим українознавчим центрам, паралельно працювали наукові центри та установи свідомої діаспори.

Баварія. Значна частина таких центрів зосереджена в Баварії. Найдавнішим українознавчим центром у ФРН став Український вільний університет у Мюнхені, Ukrainische Freie

Universität [11]. Хоча університет був заснований у 1921 р. у Відні, а з 1921 р. по 1945-й функціонував у Празі, він став потужним українознавчим центром у Мюнхенський період (з 1945 р. й донині).

УВУ є першим навчальним закладом із заснованих емігрантами з України (і найстарішим приватним університетом Німеччини). У числі засновників Університету були голова Української Центральної Ради та Української Народної Республіки, відомий професор історії М. Грушевський, та О. Колесса, колишній депутат австрійського парламенту, голова дипломатичної місії Західноукраїнської Народної Республіки у Римі, професор історії літератури. Нині у складі університету працює окремий факультет україністики, українська є однією з мов навчання (разом з німецькою та англійською). Програма з україністики міждисциплінарна, поєднує українську мову, літературу, культуру та історію. У межах українознавчих студій передбачено обмін досвідом з німецькими славістичними інституціями через спільне проведення конференцій, освітніх заходів і дискусій.

У Мюнхені також функціонує Інститут слов'янської філології (Institut für Slawische Philologie) Університету Людвіга-Максиміліана (Ludwig-Maximilians-Universität München) [31]. Він пропонує ґрунтовну підготовку з мовознавства, літературознавства, а також культурознавства в галузі країнознавства й інтермедіальності, у т. ч. українською як однією з основних мов навчання. Спільно з Інститутом філології Чорноморського національного університету імені Петра Могили та Університетом La Salle University у Філідельфії Інститутом слов'янської філології Університету

Людвіга-Максиміліана реалізовується проєкт «Міжнародний центр української мови як іноземної».

В університеті видається щорічник наукових доповідей інтернет-конференції з українознавства. Восени 2024 р. Інститут слов'янської філології Університету Людвіга-Максиміліана провів на високому рівні вже XV міжнародну науково-практичну Інтернет-конференцію «Діалог мов – діалог культур. Україна і світ», яка відбулася 7–10 листопада 2024 р. До безкоштовної участі в конференції було запрошено вчених-мовознавців, фахівців-україністів, молодих науковців, викладачів, методистів, культурологів, а також представників наукових товариств та громадських об'єднань, які займаються дослідженням, поширенням та підтримкою української мови, літератури, культури в Україні та за її межами. Головним завданням наукового форуму було: згуртувати і підтримати українських та закордонних фахівців з метою формування професійної мережевої спільноти для обговорення актуальних проблем дослідження, вивчення та викладання української мови, літератури, культури в Україні та за кордоном, обміну досвідом і науковими розробками; надати можливість, використовуючи сучасні інформаційно-комунікаційні технології, презентувати свої нароби та новаторські ідеї, які можуть привернути увагу широкого кола фахівців та стати предметом дискусії; сприяти розвитку філологічної науки в Україні та за її межами [27].

У Вюрцбурзькому університеті імені Юліуса Максиміліана (Universität Würzburg, Баварія), який існує з 1402 р., діє Інститут славістики (Institut für Slawistik), заснований у 1957 р. Мовна

пропозиція кафедри славістики включає в себе вивчення української мови [99]. Українознавча славістика в JMU Würzburg зосереджується на літературі, культурі й мові у взаємозв'язках із центрально- та західноєвропейським і глобальним контекстами в минулому та сьогоденні.

Ще одним баварським українознавчим центром є Інститут славістики Університету Регенсбургу (Institut für Slavistik der Universität Regensburg) [99]. Зокрема, улітку 2024 р. на базі інституту стали проводитися курси з української мови як іноземної (д-ра Ірини Дудко) [78], із тренуванням говоріння, читання, письма та розуміння українською мовою на слух у комунікативних сферах: «Знайомство», «Сім'я», «Дозвілля», «Здоров'я» тощо. Учасники курсу дізналися багато нового про культуру та історію України, мали можливість поспілкуватися з українськими студентами, які перебували в Регенсбурзі. У 2022 р. у цьому ж навчальному закладі був успішно реалізований Спільний проект BMBF по Україні, схвалений у посібнику фінансування «Малі суб'єкти – сильні разом» [67].

Інститут Східної Європи (Osteuropa-Institut) у Регенсбурзі [89], створений у 2007 р., веде дослідження складних економічних та історичних контекстів у Східній Європі, включаючи Україну. Історичні українознавчі матеріали періодично публікуються у «Щорічнику з історії Східної Європи», який видається на базі інституту.

Центр мовознавства університету імені Фрідріха-Александра, Ерланген-Нюрнберг (Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg, Sprachenzentrum) активно співпрацює з українськими

вишами, насамперед КНУ імені Т. Г. Шевченка (активне партнерство було налагоджене у 2022 р.) [53]. 1 березня 2023 р. у межах спільного проєкту RACT4 Ukraine проходила відкрита дискусія на тему «Рік повномасштабної війни: підсумки, сценарії, прогнози» через Zoom [88].

На базі кафедри дидактики історії цього ж університету ведуться дослідження вагомих питань української історії. Зокрема, активно досліджується проблема геноциду ромів в Україні 1941–1944 рр. (Л. Штоклайн) [61].

Берлін. У заснованому в 1948 р. Вільному університеті Берліна (Freie Universität Berlin) у 1951 р. відкрився Інститут східноєвропейських досліджень [89], у проводиться системна українознавча наукова робота та відбуваються тематичні заходи. Українознавча тематика розкривається у дослідженнях з історії, культури, політології, соціології, економіки Східної Європи, а також у міждисциплінарних проєктах.

У 2021 р. з нагоди відзначення 30-ї річниці Незалежності України та 70-річчя Інституту східноєвропейських досліджень науковці університету на чолі з проф. Теохарісом Грігоріадісом, разом з Німецько-українським академічним товариством та під патронатом DAAD (Deutsche Akademische Austauschdienst, Німецької служби академічних обмінів) організували Дні України в Берліні та Бранденбурзі (16–17 вересня 2021). У межах цього заходу проходила наукова нетворкінг-конференція на унікальній платформі для обміну досвідом німецько-української співпраці у сфері вищої освіти [6].

В Університеті Потсдама кафедра культури та літератури Центральної та Східної Європи організовує літні

школи, програми підтримки українського громадянського суспільства (програма Bosch «Ukraine Calling», заснована Веллом) та мережі з Грайфсвальда та Франкфурта-на-Одері, які розширилися з 2008 року. (Winter Academies: Beyond History and Identity: New Perspectives on Aesthetics, Politics, and Society in Eastern Europe, 2016; Revisiting the Nation. Transcultural Contact Zones in Eastern Europe, 2018 in Bucharest, After Violence. The (Im-)possibility of Understanding and Remembering, 2019 in Dnipro/UA).

В Потсдамському університеті з 2008 року базується Німецька Асоціація Україністів (DAU), яка має тісні зв'язки з Кембриджськими українознавчими студіями, Гарвардським українським дослідницьким інститутом (HURI), Канадським інститутом українських студій (CIUS) в Едмонтоні/Альберті, а також є контакти з Галиною Гринь (президент Асоціації) та з Олегом Коцюбою (керівник серії видань HURI). Партнерами в Україні є Львівський католицький університет, Києво-Могилянська академія, Українська академія наук, Чернівецький університет імені Юрія Федьковича, Підкарпатський університет імені Василя Стефаника та Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара.

В Університеті Потсдама слов'янські дослідження є міждисциплінарними інтегрованими в Спільний дослідницький центр DFG 1287 The Limits of Variability in Language: Cognitive, Computational and Grammatical Aspects. Кервіник – проф. Alexander Wöll.

В іншому проєкті реалізується нова інноваційна галузь ареальної лінгвістики для дослідження мовних варіацій в Україні. З 2009 року в Ольденбурзі проводяться комплексні дослідження

мовної ситуації в Україні, особливо щодо її політичних наслідків, а також українсько-російської змішаної мови, так званого суржику, до якого був причетний нинішній керівник кафедри і який він зараз продовжує в Потсдамі.

Планується, що у 2005 році в Університеті Потсдама буде створено довгострокову мережу компетенції в Західній Україні, яка буде зосереджена на всьому регіоні Східної Центральної Європи, тобто Білорусі, Польщі та Чехії, а також Росії, хоча відносини з Росією наразі обмежені через агресію проти України та пов'язані з цим санкції. У цій гнучкій мережі консорціуми можуть збиратися для заявок на фінансування за потреби, можна встановлювати контакти та налагоджувати коротко-, середньо- чи довгострокову співпрацю в конкретних проєктах.

Мекленбург-Передня Померанія.

До складу заснованого у 1456 р. Грайфсвальдського університету імені Ернста Морица Арндта (Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald) [60] входить кафедра західно- та східно-слов'янської філології, де разом із польською мовою поглиблено студіюється українська. Науковці університету беруть активну участь в організації і проведенні щорічної українознавчої конференції Greifswald Ukrainicum у Грайфсвальді.

Професор загальної історії мистецтва в Інституті Каспара Давида Фрідріха при Грайфсвальдському університеті К. Хек спільно з професором раннього модерну О. Ліпінською став автором монографії «Коли прийшла війна... Нові дослідження мистецтва в Україні» («Als der Krieg kam Neue Beiträge zur Kunst in der Ukraine» [50]), яка вийшла друком у 2023 р. У 2022 р. кафедрою українських

культурних студій Університету Грайфсвальд координувався дослідницький проєкт «(Не)дисциплінований: плюралізація українських студій — розуміння війни в Україні» (UNDIPUS) («(Un)Disciplined: Pluralizing Ukrainian Studies — Understanding the War in Ukraine(UNDIPUS)» [96]. Велика увага у науковій роботі приділяється гендерним аспектам українознавства, проводяться тематичні лекції, як-от «Війна в Україні. Роль жінки в захисті та опорі» (А. Квіт, А. Мартін) [115].

Саксонія. Провідним українознавчим центром землі Саксонія є Інститут славістики Лейпцизького університету (Institut für Slawistik, Universität Leipzig), заснованого у 1409 р. Під науковим керівництвом професора університету, доктора А. Артвінської з грудня 2024 р. реалізовується проєкт репрезентації Голодомору в слов'янських літературах XX – XXI століть [82]. Проходять зустрічі з діячами української культури й мистецтва, зокрема, письменницею та науковим співробітником Лейпцизького університету Наталкою Сняданко [79]. Організуються мовні курси для початківців та більш досвідчених слухачів.

При цьому ж університеті діє Гуманітарний центр досліджень історії та культури Центрально-Східної Європи (Geisteswissenschaftliches Zentrum zur Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas, GWZO), на базі якого проходять українознавчі дослідження. Центр пропонує електронні навчальні курси «Україна. Історія та сьогодення європейської держави» для надання німецькому суспільству правдивих знань про українську історію та причини російської агресії проти українців. На базі центру проводяться лекції з історії сучасних

українських територій, від археології до сучасності, зокрема, у 2022–2023 рр. – українсько-британської історикіні Олеси Хромейчук [59]. Проходять також лекційні курси з української культурології й літератури.

Нижня Саксонія. У Геттінгенському університеті імені Георга Августа (Georg-August-Universität Göttingen), заснованому у 1794 р., у межах бакалаврської і магістерської програм із 6 слов'янських мов («Слов'янська філологія») можливо вивчати українську мову, літературу й культуру [97]. Проводяться регулярні семінари зі славістики, включаючи україністику, у т. ч. на окремій україномовній платформі.

Відділ славістики Інституту іноземної філології (Institut für Fremdsprachenphilologien) в Університеті імені Карла фон Осієцького (Carl von Ossietzky Universität Oldenburg) (Ольденбург) проводить наукові українознавчі дослідження з питань країнознавства, мови, культури. Діють курси української мови «з нуля» у межах навчальної програми «Країнознавча компетентність Україна та Білорусь: мовні та культурні перспективи» («Länderkompetenz Ukraine und Belarus: Sprachliche und kulturelle Perspektiven») [63]. В інституті проходять численні гостьові лекції з актуальних питань україністики.

Саксонія-Ангальт. Інститут славістики в Університеті ім. Мартіна Лютера в Галле (Institut für Slawistik der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg) зосереджений на дослідженнях багатьох питань сучасного українознавства. Так, 6–7 грудня 2014 р. на базі університету відбулася міжнародна наукова конференція «Україністика в європейському контексті» («Ukrainistik im europäischen

Kontext») [108]. Конференція охопила широкий спектр питань українського мовознавства, літературознавства, історії, філософії та інших гуманітарних дисциплін.

7 грудня 2023 р. науковці університету увійшли в число організаторів воркшопу зі свідчень і розповідей про травми щодо актуальних історичних і літературних наративів Голодомору в Україні у меморіалі RED OCHSE в Галле [121]. На базі Інституту славістики проводяться регулярні різнорівневі заняття з української мови.

Гессен. Інститут Гердера (Herder-Institut) у Марбурзі, заснований у 1950 р., спеціалізується на історичних українознавчих дослідженнях. Одним із його актуальних проєктів є «Документування війни Росії проти України. Проблеми живих архівів для виробництва історичних знань (LivArch)», що триватиме з 2024 р. по 2026 рр. На базі інституту спішно реалізовані такі проєкти, як: «Полісся як інтервенційний ландшафт. Космос, панування, технології та екологія на європейській периферії 1915–2015» (2015–2019), «Безпечний Львів. Місцева політика в багатоетнічному місті Габсбурзької монархії» (2014–2018) тощо [94].

Північний Рейн–Вестфалія.

Слов'янсько-балтійський семінар Вестфальського університету ім. Вільгельма в Мюнстері (Slawisch-Baltisches Seminar der Westfälischen Wilhelms-Universität Münster) охоплює українознавчі дослідження в дискурсі європейської правової культури (у порівнянні з польською та російською) [80]. Реалізуються українознавчі проєкти молодих учених, наприклад, «Українські пам'ятні місця. З точки зору історії та історії мистецтва»

під керівництвом проф. Єнса Нібаума і проф., д-ра Рікарди Вульпіус [107]. Діють курси української мови, де бажаючі знайомляться з основними структурами української мови, вивчають український алфавіт, а також стандартну вимову та інтонацію, та накопичують базовий словниковий запас.

Бранденбург. При Європейському університеті на Одері (Europa-Universität Viadrina Frankfurt) [62] у м. Франкфурт-на-Одері діє Центр полоністики й україністики (Viadrina Center of Polish and Ukrainian Studies [114]), яка пропонує мовні курси і реалізовує дослідницькі українознавчі проєкти. Результати наукових досліджень презентуються широкому загалу у відеоблозі центру на YouTube. Останні актуальні теми українознавчих студій: деколонізація культурної спадщини в Україні; національне в українському кіномистецтві; соборність як ключова концепція української історії; сучасна німецька україністика; козацькі міфи, Польща в історії України тощо.

Руйнація «соціалістичного табору» у Центрально-Східній Європі на початку 90-х рр. XX ст. спочатку призвела до возз'єднання німецького народу в одній державі – ФРН (3 жовтня 1990 р.), а згодом і відновлення Української держави (24 серпня – 1 грудня 1991 р.). Упродовж 1991–2013 рр. у роботі багатьох науково-дослідних і науково-освітніх центрів ФРН з'явилася зацікавленість в українознавчій проблематиці та актуалізації не спорадичних, а більш-менш постійних студій про Україну (її історію, мову, літературу, культуру тощо). Так, у 1995 р. розпочала свою роботу Німецька асоціація українців (Deutschen Assoziation der Ukrainisten) у Берліні [55]. Це незалежна

організація науковців, основною метою якої є: розширення наукових зв'язків між Німеччиною та Україною, сприяння та поширення українських студій, обмін результатами досліджень та слугування інформаційною платформою для університетів та коледжів, де проводяться дослідження чи викладання про Україну. Німецька асоціація українців є членом різноманітних українознавчих мереж, таких як Міжнародна асоціація українців. Найвідоміші проекти організації: щорічна українознавча конференція Greifswald Ukrainicum у м. Грайфсвальд (Німеччина), міжнародна літня школа Viadrinum, проектно-орієнтований розвиток потенціалу для організацій з України, Франції, Польщі та Німеччини «Україна дзвонить» (спільно з Фондацією Роберта Боша та Європейським університетом Віадрина, Франкфурт (Одер)) тощо.

З початком російсько-української війни, яка розпочалася у лютому 2014 р., зросла зацікавленість до Ukrainian Studies, а з повномасштабним вторгненням російських військ українознавча проблематика у діяльності багатьох науково-дослідних і науково-освітніх центрів ФРН актуалізувалася й вийшла на загальнодержавний рівень. Зокрема, цьому посприяло й надання урядом ФРН прихистку понад 1 мільйону біженців з України.

У 29 лютого 2024 р. була розповсюджена інформація, що при університетах Франкфурта-на-Одері і Регенсбурга з'являються центри українських досліджень. До 2028 року Міністерство закордонних справ ФРН (далі – МЗС ФРН) виділило на ці потреби п'ять мільйонів євро. Ці кошти будуть спрямовані на підтримку міждисциплінарних центрів

українських досліджень. Допомога надаватиметься через DAAD. У межах конкурсу серед німецьких університетів, які хотіли відкрити центри українських досліджень, DAAD визнала переможцями Університет Регенсбурга, а також консорціум, очолюваний університетом Віадрина у Франкфурті-на-Одері. Президент DAAD Йойбрато Мухерджі зазначив: «Невдовзі після другої річниці російського нападу на Україну ми як DAAD даємо цією підтримкою чіткий сигнал співпраці і солідарності. Обидва центри посилять наукові знання про Україну в Німеччині й інтенсивно співпрацюватимуть при цьому з партнерами в Україні» [35].

Важливо, що переможці конкурсу отримають 750 тисяч євро на розбудову центрів Ukrainian Studies вже 2024 р., решту коштів – протягом наступних трьох років. Міждисциплінарний центр постане на базі проекту «Простір міркувань про Україну» (нім. Denkraum Ukraine) у Регенсбурзі та консорціуму, до якого, крім Університету Віадрина у Франкфурті-на-Одері, входять також низка вищих шкіл та наукових центрів Берліна. Ці центри українознавчих досліджень мають на меті поширити у Німеччині знання про Україну і скоординувати німецьких дослідників у сферах соціальних і гуманітарних наук, які займаються Україною, а також налагодити зв'язки з науковцями в Україні. Спільні дослідження, якими опікуватимуться центри, будуть презентовані як у фахових колах, так і широкому загалу. Покращувати знання про Україну, за задумом DAAD, мають не останньою чергою й представники німецьких інституцій, які у майбутньому будуть залучені до повоєнної відбудови України. «Війна

Росії проти України показала, що нам у Німеччині потрібно більше знань про Східну Європу і, зокрема, про Україну. Відбудова країни і зближення України з Європейським Союзом вимагають і від нас поглиблених знань про історію, політику, економіку і суспільство України. Обидва центри робитимуть для цього важливий внесок», – наголосив президент DAAD Йойбрато Мухерджі [35].

Керівництво КНУ імені Тараса Шевченка розпочало співпрацю з названими українознавчими центрами. У липні 2024 р. відбулася зустріч проректорки з наукової роботи КНУ імені Тараса Шевченка Ганни Толстанової з професором історії Інституту досліджень Східної та Південно-Східної Європи ім. Лейбніца у Регенсбурзі **Гвідо Хаусманом**, який очолив Центр «Denkraum Ukraine» при Регенсбурзькому університеті. Під час зустрічі було обговорено основні напрями співпраці, зокрема створення на базі «Denkraum Ukraine» культурного куточка про Україну.

Відкриття Центру «Denkraum Ukraine» в Регенсбурзькому університеті відбулося в жовтні 2024 року. Також DAAD фінансово підтримує «Науковий альянс міждисциплінарних українських студій Франкфурт-на-Одері – Берлін (KIU)», засновником якого є Європейський університет Віадрина спільно з іншими німецькими університетами та науковими установами. Обидва проекти отримали від МЗС ФРН близько 750 тисяч євро у 2024 р. Загалом до 2028 року для їхньої реалізації буде доступно майже п'ять мільйонів євро. Центри посилять українознавчу експертизу в Німеччині, але партнерів з України вони не шукають. Їхня діяльність активізує дослідження про Україну в

Німеччині й у майбутньому стане культурним містком «Україна-ЄС-Північна Америка» [60].

Варто відзначити продуктивну українознавчу діяльність Німецько-польського інституту в Дармштадті: хоча увага дослідників зосереджена на Польщі, чимало науковців також вивчають польсько-українські відносини та історію прикордоння.

Австрія.

Найбільшим центром по вивченню українознавства та україністики в Австрії є Віденський університет, а саме Інститут славістики Віденського університету, в якому активно досліджують українознавчі студії, проте у складі інших слов'янських мов.

Тут активно працюють такі вчені:

Міхаель Мозер: Професор мовознавства Інституту славістики Віденського університету. Відомий своїми дослідженнями української мови та мовної політики в Україні. Лауреат Міжнародної премії імені Івана Франка.

Алоїз Вольдан: Професор Віденського університету, славіст, фахівець у галузі порівняльного літературознавства, україністики та міжкультурної комунікації. Відомий своїми дослідженнями творчості Івана Франка, Тараса Шевченка та інших українських письменників. Отримав звання Почесного доктора Львівського національного університету імені Івана Франка.

Андреас Каппелер: Швейцарсько-австрійський історик, який понад 35 років вивчає історію України. Автор численних праць, зокрема «Мала історія України» та «Нерівні брати: українці та росіяни від Середньовіччя до сучасності». Його дослідження сприяють

сприйняття України як самостійного гравця в історії Європи.

Вольфдітер Бігл (Bihl Wolfdieter): Австрійський історик, професор нової історії Віденського університету. Досліджує взаємозв'язки країн Східної та Південно-Східної Європи, зокрема історію України XIX–XX століть.

Найпотужнішим освітньо-науковим центром у Австрії є Український культурно-освітній центр ім. Івана Франка, який створено у січні 2010 року. Передумовою створення цієї організації стали прагнення окремих активістів місцевої української громади організувати у Відні школу згідно з вимогами Міжнародної української школи, та реалізовувати інші проекти культурного спрямування. На сьогодні в Українській суботній школі навчаються учні від першого до одинадцятого класів. Головними завданнями товариства є освітньо-виховна робота, пропагування, підтримка і розвиток української культури, охорона матеріальних пам'яток української культури, створення українського інформаційного простору на території Австрії, забезпечення тісних контактів з Україною та українськими організаціями як в Австрії, так і за її межами в усіх проявах духовного, культурного, політичного, релігійного, гуманітарного, наукового та економічного життя.

Швейцарія.

Ця країна німецькомовного простору Європи лише частково є такою, втім, ця країна традиційно є місцем проведення міжнародних переговорів і наукових конференцій, а тому ідеально підходить для розміщення центрів вивчення дипломатичних стратегій та зовнішньої політики України. Перспективним є

дослідження ролі України у міжнародних організаціях. Швейцарія, як нейтральна країна з розвинутою науковою інфраструктурою, є важливим майданчиком для розвитку українознавства в міжнародному контексті.

Наукові центри, що займаються дослідженням українознавства в Швейцарії, є важливими осередками для розвитку української науки, культури та інтелектуальної взаємодії на міжнародному рівні. Швейцарія, з її нейтральним статусом, розвинутою академічною інфраструктурою та міжнародними зв'язками, має ідеальні умови для вивчення різних аспектів української історії, культури, політики та суспільства. Основні наукові центри та інституції, що займаються українознавчими дослідженнями в Швейцарії зокрема в галузі історії, культури, політики та мовознавства:

Наведемо кілька наукових центрів та вчених у Швейцарії, які проводять відповідні українознавчі дослідження. Цей список не є вичерпним, оскільки напрямки дослідження можуть змінюватися, і в цій галузі можуть працювати інші дослідники.

Цюрихський університет (Universität Zürich) є одним із найбільших та провідних наукових центрів в Швейцарії, де також проводяться дослідження, що стосуються України, зокрема в галузі історії, політології, мовознавства та культурології. Основними напрямками є: українська мова та література, історія України, культурна та соціальна динаміка. Університет активно співпрацює та залучає українських науковців та студентів, а також підтримує обміни з українськими університетами. Відділ славістики та європейських студій

університету проводить дослідження, пов'язані з Україною, зокрема у межах таких дисциплін, як історія, література, культура та мова. Програми магістратури та докторантури також охоплюють українознавчі теми. Швейцарський інститут слов'янознавства при Цюрихському університеті також має славістичні дослідження, включаючи українознавство, дослідження української мови та літератури [112].

Центр східноєвропейських досліджень (CEES) Цюрихського університету проводить міждисциплінарні дослідження на окремі теми, що стосуються поточних подій у Східній Європі. Центр займається суспільно актуальними питаннями у сфері новітньої історії, політики, економіки, суспільства та культури. Географічно він охоплює всі держави та регіони колишньої соціалістичної Східної Європи, з особливою увагою до пострадянських країн [50]. CEES – це центр досліджень Східної Європи, що проводяться в Цюрихському університеті та асоційованих установах. CEES надає оригінальну, академічно обґрунтовану інформацію про Східну Європу, а також діє як центр обміну інформацією, що надається іншими установами.

«Український аналітичний дайджест» – це інтернет-видання, яке виходить раз на два місяці спільно Дослідницьким центром східноєвропейських досліджень Бременського університету, Центром досліджень безпеки Цюриха та Центром східноєвропейських досліджень (CEES) Цюрихського університету.

Женевський інститут міжнародних відносин та розвитку (Graduate Institute of International and Development Studies, Geneva) займається міжнародними дослідженнями, включаючи дослідження

національних та міжнародних відносин України. Програми з прав людини, розвитку та політики часто включають аналіз українських реалій. Основними напрямками є міжнародні відносини, право, зовнішня політика України, дослідження посткомуністичних країн. Інститут співпрацює має тісні зв'язки з міжнародними дипломатичними структурами, що дозволяє глибше аналізувати роль України на світовій арені.

Гендерний центр Geneva Graduate Institute займається дослідженням проекту «Турбота, щоб вижити, вижити, щоб піклуватися: гендерні практики виживання, соціальне відтворення та схеми насильства в Україні». Хронологія: 01 березня 2024 р. – 28 лютого 2027 р. Війни підживлюють різні типи насильства, які часто є гендерними, тобто по-різному впливають на людей з різною гендерною ідентичністю та сексуальною орієнтацією. Вони також часто поєднуються з економічною політикою, яка посилює нерівність, зокрема через приховування та недооцінку видів роботи та послуг, необхідних для виживання суспільства, тобто для забезпечення соціального відтворення. Так було в Україні, де насильство війни посилювало політикою жорсткої економії. У той же час післявоєнна реконструкція створює вікно можливостей для того, щоб кинути виклик шкідливим нормам, які підживлюють як гендерну нерівність, так і насильство. Проект досліджує інтерсекційні гендерні практики виживання в контексті України. Він документує, як різноманітні українці відчують і реагують на різні, але взаємопов'язані форми насильства – від насильства війни та російського вторгнення до економічного насильства, викликаного структурними

реформами та реформами жорсткої економії. Використовуючи призму феміністської політекономії, проект досліджує, як стратегії подолання формуються гендерною та іншою міжсекторальною ідентичністю, а також впливом національної та міжнародної політики. У проекті використовується підхід до дослідницького дослідження за участю, використовуючи поєднання польових досліджень у двох областях України, аналізу політики та попереднього семінару, щоб зробити подвійний внесок. З одного боку, це конкретна ілюстрація феміністичної концепції насильства та глибше розуміння місця соціального відтворення у війні та війсьній економіці. З іншого боку, він відповідає нагальній практичній потребі в інформації та аналізі, які сприятимуть розробці політики та плану відновлення в Україні, які будуть більш чутливими до гендерних питань та феміністичними принципами. Дослідження буде спрямовано на досягнення наступних цілей: Зробити видимими та задокументувати способи, якими різноманітні українці переживають переплетені ланцюги насильства, та забезпечити своє власне виживання та виживання своїх громад. Проаналізувати, як різноманітні практики та стратегії виживання українців – у тому числі в приватній та державній сферах, такі як волонтерство під час війни та мирний активізм – були сформовані як неформальними правилами та нормами, пов'язаними з їхньою гендерною та іншою міжсекторальною ідентичністю, так і національними та міжнародними. політики. Критично оцінити міжнародну та українську політику під час війни через призму феміністської політекономії, яка зосереджує цілі відтворення та виживання. Створити разом

із різними українськими активістами та науковцями конкретні рекомендації та плани адвокації для просування ефективної феміністської післявоєнної економічної реконструкції в Україні [48].

Юлія Сорока – старший науковий співробітник Гендерного центру. Сфери знань: збройні конфлікти та розбудова миру; ЗМІ; культурна соціологія; інтерпретаційні та якісні методи. Юлія Сорока приєднується до Geneva Graduate Institute як старший науковий співробітник проекту *Caring to survive, surviving to care*. Гендерні практики виживання, соціальне відтворення та схеми насильства в Україні.

Університет Сент-Галлена (University of St. Gallen), що розташований у місті Санкт-Галлен, спеціалізується на вивченні історії, культури та політики країн Східної Європи, займається дослідженням країн Східної Європи, зокрема України, з фокусом на історію, політику, економіку та культуру. Його дослідження охоплюють історичні, соціальні та політичні аспекти розвитку країн цього регіону. Основними напрямками є історія, культура, соціальні процеси в Україні, порівняльне дослідження пострадянських країн. Інститут співпрацює та має міжнародні зв'язки з науковими установами Східної Європи та європейськими університетами, організовуючи конференції, публікації та інші наукові заходи на теми, пов'язані з Україною [111]. Поточні наукові проекти на кафедрі Східної Європи. На даний час на кафедрі здійснюються різноманітні проекти з різних дисциплін, таких як політологія, медіадослідження, культурологія, міграційні дослідження та соціологія. У центрі дослідження – усі країни Центральної, Східної та Південно-Східної Європи.

Центр управління та культури в Європі при Університеті Санкт-Галлена досліджує соціальні, економічні, політичні, урядові та культурні зміни в Європі з міждисциплінарної та транснаціональної точки зору.

Останній випуск Euxeinos під назвою «Від міста до гір: уявлення про Карпати в культурі та мистецтві» вже доступний. Це видання під редакцією Богдана Шумиловича та Джошуа Фірста досліджує культурні та мистецькі репрезентації Карпатських гір. Відкрийте для себе різноманітну колекцію статей, які заглиблюються в багату спадщину регіону, пропонують свіжі погляди на те, як Карпати уявляють і зображують у різних формах мистецтва та культури.

Бернський університет (Universität Bern) є одним із значущих наукових центрів Швейцарії, але в ньому немає окремої кафедри або наукового центру, спеціалізованого виключно на українознавстві. Проте, деякі аспекти українознавства охоплені в рамках досліджень, що проводяться на кафедрах: новітньої загальної та східноєвропейської історії та нової історії та новітньої історії Інституту історії Бернського університету. Бернський університет також активно бере участь у міжнародних наукових проектах і конференціях, пов'язаних з Україною, що дозволяє науковцям досліджувати актуальні питання українознавства в більш широкому контексті [109].

У 2017 р. у Базельському університеті започатковано ініціативу «Українознавчі студії в Швейцарії» (Ukrainian Research in Switzerland), яка реалізовується за фінансової підтримки Державного секретаріату освіти, досліджень та інновацій Швейцарії. Мета ініціативи – розвиток

україністики в Швейцарії, заохочення й підтримка молодих науковців, сприяння у розбудові мережі університетських наукових досліджень про Україну. У рамках ініціативи раз на рік проводяться конкурси на отримання двох грантів “URIS-Fellowship” для вчених із науковим ступенем в галузях гуманітарних і соціальних наук та культурознавства [18]. У рамках співпраці з URIS у січні 2020 р. українські історики взяли участь у науковій конференції в Базельському університеті, присвяченій історії українсько-швейцарських відносин.

На кафедрі історії Базельського університету базується академічна ініціатива «Українські дослідження в Швейцарії». Цілі ініціативи полягають у тому, щоб зробити довгостроковий внесок у розвиток української експертизи в Швейцарії, сприяти формуванню наступного покоління науковців та зробити внесок у міжнародні мережі швейцарських університетських досліджень щодо України. «Українські дослідження в Швейцарії» сприяє досягненню цих цілей через викладання та дослідження наших стипендіатів, через регулярні заходи, такі як наші курси української мови, лекції про Україну або літні школи в Україні.

Отже, наукові центри Швейцарії, що займаються українознавством, активно сприяють розвитку досліджень української історії, політики, культури, мови та соціальних процесів. Ці наукові центри, крім того, часто проводять спільні дослідження та проекти з іншими європейськими та міжнародними установами, що сприяє розвитку українознавства в академічному середовищі. Їх діяльність не лише підтримує наукові зв'язки між Україною та міжнародною спільнотою,

а й поглиблює розуміння України на світовій арені, що є важливим у контексті російсько-української війни та сучасних геополітичних викликів.

Східноєвропейський регіон Європейського Союзу також насичений науковими осередками українознавства. Як зазначається в звіті УІ, країни цього регіону географічно, історично й культурно близькі до України, це є, переважно, країни колишнього «соціалістичного табору», нові члени Євросоюзу чи кандидати на членство.

Угорщина. Сусідство з українськими землями не могло не відбитися в культурі, мові, побуті та звичаях угорців. Тому слов'янознавчий напрям, особливо українознавчі студії, здавна закладалися й досліджувалися в угорській науці й були її органічною частиною. Сприятливим періодом для розвитку україністики в Угорщині були часи зламу XIX–XX ст.

Важливо зауважити, що у другій половині XX ст. українознавство в Угорщині перебувало в тіні русистики і лише в 90-х роках XX ст., після здобуття Україною незалежності в 1991 році, отримує самостійність й активно розвивається. Починають формуватися окремі українознавчі студії в багатьох навчальних установах Угорщини. Були переглянуті застарілі концепції розвитку історії, культури, мови й літератури України, з'явилися нові й актуальні наукові дослідження та розробки. Цікавим є те, що основні контакти відбуваються через Закарпаття, де в наш час мешкає потужна угорська нацменшина.

Угорщина однією з перших визнала Україну, як найбільшу сусідню державу, з якою має численні економічні, політичні, культурні зв'язки. Науковцями та педагогами було переглянуто

застарілі концепції розвитку культури, історії, літератури України й з'явилися нові, актуальні розробки у цих галузях гуманітарної сфери. Починає активно формуватися комплекс українознавчих дисциплін в багатьох університетах Угорщини. На зміну старій когорті перекладачів та літературознавців не прийшли нові кадри, тому виникла проблема з фахівцями щодо літературних перекладів. Така ситуація існує і по нині. Однак про зростаючу зацікавленість до України засвідчує залучення українського матеріалу до фундаментального літературознавчого видання «Енциклопедія світової літератури», що вийшла в будапештському Академічному видавництві. Українська література була широко репрезентована в кількох томах (1994–1995 рр., Т. XVI, XVII, XVIII; 1996 р. Т. XIX). Зокрема широке висвітлення отримала історія розвитку української літератури, її сучасний стан, література діаспори тощо. Загалом в Енциклопедії представлено близько 300 українських письменників. Автори статей І. Удварі, В. Щер, Д. Радо, У. Бойтар та ін.

Слід зазначити, що українська мова, яка набула статусу державної мови в Україні, розширила своє функціонування в освітній сфері. З 1991 року українську мов починають вивчати в Дебреценському університеті ім. Атtili Йожефа, відкриваються кафедри української мови в Будапешті та Ніредьгазі. В університетах починають працювати фахівці з України, за міждержавними угодами. Українські педагоги, історики активно долучалися до просвітницької та науково роботи й тісно співпрацювали з угорськими колегами, публікуючи свої праці у періодичних виданнях та наукових журналах.

Плідним стало співробітництво між Україною й Угорщиною у науково-освітній сфері та реалізації різних культурних проєктів за минулі десять років. Варто згадати підготовку й видання великих двотомних словників та фундаментальних наукових праць, зокрема з історії і культури Закарпаття, також проведення спільних науково-практичних конференцій та міжнародних наукових форумів «Україністика в Угорщині та поза її межами». Також продовжується плідне співробітництво між Київським національним університетом імені Тараса Шевченка та Будапештським університетом ім. Лоранда Етвеша. Активною є співпраця між Ужгородським національним університетом та низкою угорських вишів: Дебреценським університетом, Ниредьгазькою вищою школою, Сегедським університетом, Будапештським університетом ім. Лоранда Етвеша, Будапештським технічним університетом, Мішкольцьким університетом.

Варто сказати про роботу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, який тривалий період проводить спільні науково-культурні заходи з Будапештським університетом ім. Лоранда Етвеша. Прикладом плідної співпраці є проведена 1 травня 2024 р., м. Будапешт, Міжнародна наукова конференція «Az ukrainisztika aktuális kérdései» – «Актуальні питання україністики», у роботі якої взяли участь викладачі кафедри дизайну і теорії мистецтва. Кафедру представляли Оксана Ковач, ад'юнкт кафедри української філології та Вікторія Левович, ад'юнкт кафедри української філології. В. Левович виголосила доповідь на тему «Українська література угорською мовою» (історичний огляд); лектор кафедри української

філології Оксана Ташкович порушила питання на тему «Потужний інструмент формування громадської думки: радянський пропагандистський плакат»; музикант, дослідник української культури Олександр Щур виступив із доповіддю «Українські народні музичні інструменти і взаємозв'язок культур». Українську сторону представляли доцентка Надія Бабій та заслужений діяч мистецтв України, професор Богдан Губаль. В обговоренні події порушувались питання важливості прямих наукових контактів, що дають можливість скоректувати спотворену історію, протистоянь російським викривленням та маніпуляціям.

Цікавим фактом є те, що в Угорщині нині існує багато різних міжнародних організацій, програми яких відкривають все нові можливості навчання за кордоном для студентів з різних країн світу і українських студентів також. Наприклад, The Hungarian Scholarship Board зазначає, що українські студенти можуть брати участь в його програмах через організації, що є її партнерами.

Українознавчі студії в Будапештському університеті ім. Лоранда Етвеша. Україністика на кафедрі Будапештського університету має свою історію. Ще на початку ХХ ст. (1919-1924 рр.) дослідник культури та літератури українців-русинів тогочасної Угорщини Шандор Бонкало, організував і вів заняття з русинської (української) мови та літератури. Вивчення україністики відновилося після Другої світової війни, але вся робота відбувалася в межах кафедри російської філології університету. До цієї роботи долучилися закарпатські славісти, зокрема Еміль Балецький, чиє ім'я тісно пов'язане з відкриттям в 1961 р. спеціальності «українська мова та література» в

університеті. Програму з мови, літератури та культури розробила Віра Шер (Сердюк). Вже в 1970 р. лекції з історії мови розпочав читати Геза Вернке. У 1984 р. на кафедру приходить працювати Вікторія Лебович, а з 1991 року практичні заняття з української мови ведуть лектори з України Оксана Ковач, далі Наталя Коляджин. Нині активно й плідно на кафедрі працюють Мар'яна Лявинець та Оксана Ковач. Вже в 1995 р. кафедра російської філології була перейменована в кафедру східнослов'янської та балтійської філології, в межах якої залишилися функціонувати українська філологія. У 2002 році було створено кафедру української філології, виконуючим обов'язки на той час був Іштван Ньюмаркаї. У 2003 році першим завідувачем кафедри стає Андраш Золтан. Нині кафедру української філології очолює Вікторія Лебович – угорська мовознавиця, перекладачка та викладачка.

Тривалий час, за традицією, у Будапештському університеті ім. Лоранда Етвеша читають курси з української мови, української літератури та культури Андраш Золтан, Вікторія Лебович, Оксана Ковач. Багато лекторів приїжджають з України, особливо викладачі з вищих навчальних закладів західних регіонів. Є чимало захищених дисертаційних робіт філологічного та культурологічного спрямування, що ґрунтуються на угорсько-українському мовному і культурному помежів'ї. Прикладом є наукові дослідження Єлизавети Барань-Комарі, Мар'яни Лявинець та ін.

Українознавчі студії в Ніредьгазькому університеті. Кафедра української та русинської філології почала функціонувати в університеті Ніредьгази з 1992 року. Засновником її та незмінним

керівником був професор-славист, україніст Іштван Удворі, котрий залишався на цій посаді аж до своєї смерті (2005 р.). Іштван Удворі є автором багатьох наукових праць з історії, мовознавства, історії культури, підручників, статей та рецензій, хоча прожив лише 55 років. Далі кафедру очолював професор Золтан Андраш, а згодом її ліквідували разом з іншими кафедрами іноземних мов у навчальному закладі.

Діяльність кафедри української мови та культури було відновлено у 2017 р. Завідувачем кафедри призначено доктора наук, випускницю Сегедського університету, доктора філології Вікторію Штефуцу. Відкриття кафедри поєднали із встановленням на фасаді будівлі університету меморіальної дошки І. Удворі. У нинішній час головні завдання новоствореної структурної одиниці університету – науково-дослідницька діяльність, навчання студентів, художній переклад творів угорської та української літератури, розвиток і поглиблення двомовних зв'язків. Прикладом активної роботи науковців та викладачів Ніредьгазького університету в царині українознавства є організована і проведена кафедрою української мови та культури наукова конференція 26-27 листопада 2021 року у м. Ніредьгаза (Угорщина) на тему «Україністика в Угорщині та поза її межами II». До організації наукового заходу долучилися українці м. Чепела. Нагадаю, що перша конференція на згадану тематику відбулася ще у 2018 р. Під час роботи конференції порушили важливі наукові питання щодо дослідження українознавчих студій та підготовки молодих фахівців – перекладачів-філологів. Професорка Ержебет Ч. Юнаш з Ніредьгази у доповіді «Наука про переклад

на службі перекладацької практики» наголосила на необхідності гарного знання перекладачами теорії перекладу, застосування у своїй праці здобутків різних дисциплін, особливо знання з української мови, етнології та культури України.

На кафедрі української мови та культури Ніредьгазького університету проводять наукові дослідження з питань функціонування україністики в європейських країнах, вивчають особливості Українсько-угорських міжмовних контактів, теорію і практику перекладу, а також фольклористику та культуру України. Результатом плідної роботи є друкування підручників, методичних посібників з української мови як іноземної для студентів угорських університетів та наукового журналу *«Українознавство в Угорщині та поза її межами»*.

Польща залишається європейським лідером, за кількістю українознавчих наукових центрів і осередків. Передусім це кафедри в кількох університетах, які задіяні до підготовки бакалаврів та магістрів україністики. Ці випускники найчастіше не працюють як викладачі української мови й літератури, а шукають роботу в середовищі бізнесу, міжнародних відносин, перекладу тощо. Попри основну викладацьку діяльність, працівники таких кафедр Варшавського, Ягеллонського, Познанського, Вроцлавського, обох Люблінських університетів активно займаються науковою діяльністю, переважно – українознавчими дослідженнями (абсолютна більшість із них мають угоду про співпрацю з Київським національним університетом імені Тараса Шевченка).

Можна констатувати сплеск наукової уваги до України, її історії, культури

в період кінця 1980-х – 1990-ті роки. Із часом зацікавленість поступово згасала, зменшувалася публікаційна україністична діяльність, певна кількість осередків українознавства була об'єднана з осередками русистики й білорусистики на одній кафедрі чи в одному відділі. Зацікавлення українськими студіями суттєво зросло після повномасштабного вторгнення росії в Україну, що призвело також до закриття окремих закладів русистики й переорієнтації на україністику.

Так, у Варшавському університеті (факультет прикладної лінгвістики) кафедра україністики заснована в 1953 році; від 1989 року друкувався періодичний науковий часопис *«Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze»*, виходив до 2008 року, всього опубліковано опубліковані 26 випусків. У 2001 році створена кафедра міжкультурних студій Центрально-Східної Європи, яка пропонувала україністику (не лише філологію) для бакалаврів і магістрів серед інших «східноєвропейських» спеціалізацій (передусім ідеться про русистику), що свідчило про зазначену вище тенденцію до розмивання уваги з україністики до «східноєвропейістики». Про сприйняття України й україністичних досліджень як однієї з багатьох частин східноєвропейських досліджень свідчить також заснування ще в 1990 році в тому-таки Варшавському університеті Студії Східної Європи, об'єктом вивчення яких був широкий спектр країн від Кавказу до Балкан. Про специфічне сприйняття України та інших європейських країн свідчить те, що Студії були створені на сходознавчому факультеті. Проводилися, зокрема й для українців, стипендіальні програми, спільні навчання,

відвідання різних українських регіонів. Особлива увага була до кримських татар, їх історії та культури.

Передусім навчальну спрямованість має кафедра україністики (створена в 1990 році) у складі Інституту східнослов'янської філології Ягеллонського університету, яка забезпечує вивчення української мови, літератури, українознавства, історії. На початку 2000-х років у цьому самому університеті була створена кафедра українознавства (зараз – кафедра польсько-українських студій), яка готувала науковців і аналітиків (бакалаврів і магістрів) у сфері політології, міжнародних відносин, культурологів із добрим знанням української мови.

Від 1993 року україністика вивчається в Університеті Марії Кюрі-Склодовської в Любліні, ставши окремим відділом (не кафедрою) української філології в 1998 році. Із часом відділ утратив навіть такий відокремлений статус, розмившись у спільній кафедрі слов'янського мовознавства, де центр уваги зміщений на білорусистику (і частково – на русистику), хоча викладачі забезпечують вивчення україністики як окремої спеціальності та вивчення української мови студентами інших спеціальностей за їх вибором. Від 2011 року в Університеті Марії Кюрі-Склодовської в Любліні функціонує Центр Східної Європи, який багато в чому подібний за напрямками діяльності до Студій Варшавського університету: організовує конференції, літні школи, спільні наукові програми, видає часопис «Схід Європи».

Від 2000-го по 2011 рік з осередком у Любліні працював Європейського колегіуму польських і українських університетів, однак через відсутність належного

зацікавлення й, відповідно, фінансування з українського боку, а також через ідеологічні тертя його діяльність припинилася. В одному ряді з білорусистикою й русистикою вивчається українська мова, література, культура, історія, зокрема й релігії, в КУЛі (Католицькому університеті Люблінському). Щоправда, зараз дослідження у сфері русистики майже повністю зупинені, натомість увага до україністика суттєво зростає. Серед відповідних міцних осередків вивчення україністики варто також назвати Вроцлавський університет та Університет імені Адама Міцкевича в Познані, частково – в Жешувському університеті. Натомість із прикрістю констатуємо закриття українознавчих навчальних програм і відповідних структурних підрозділів у Вармінсько-Мазурському та Щецінському університетах.

Активні наукові україністичні дослідження провадяться в Інституті славістики (створений ще в 1954 році) Польської академії наук, Південно-Східному науковому інституту в Перемишлі (1990), Польському інституті міжнародних відносин (1996), Центрі східних студій (2011) у Варшаві та Інституті Центральної Європи (2018) у Любліні та інших аналітичних і наукових осередках.

Крім того, є також інші наукові філологічні, історичні, політологічні, філософські україністичні осередки. Варто згадати також активні українознавчі дослідження, які провадяться в Університеті в Бялимстоку та у Гданському університеті.

Характерною особливістю Польщі є велика увага до України з боку аналітичних центрів. За даними УІ, серед них варто виокремлювати три державних аналітичних центри

– Польський інститут міжнародних відносин (Polski Instytut Stosunków Międzynarodowych), утворений у 1996 році;

– Центр східних студій (Ośrodek Studiów Wschodnich), утворений у 2011 році у Варшаві;

– Інститут Центральної Європи (Instytut Europy Środkowej), діє з 2018 року у Любліні.

Названі аналітичні центри мають схожий статус, правові засади діяльності, очільників усіх трьох інституцій призначає прем'єр-міністр, а основним джерелом фінансування є державний бюджет. Політологічні дослідження на українську тематику в Польському інституті міжнародних відносин присутні в рамках програми «Східна Європа»; в названому Центрі східних студій працює дослідницька група, що фокусує увагу на субрегіоні Україна – Білорусь – Молдова; в Інституті Центральної Європи над українськими темами працює відділ Східної Європи. Дослідницька тематика переважно політична, але охоплює і ширші суспільно-політичні аспекти, економічну, культурну та релігійну складову.

Після 24.02.2024 дослідження українських сюжетів вже офіційно стало одним з основних напрямків діяльності ще одного державного аналітичного центру – Центр польського-російського діалогу і порозуміння, який був перейменований на Центр діалогу імені Юліуша Мєрошевського. Цей Центр має помітні наукові доробки, які, між іншим, присвячені на україно-польському діалогу через наукові дослідження, видавничу діяльність, публічні заходи, стипендіальні програми.

Ще один незалежний аналітичний

центр – Інститут свободи (Instytut Wolności) – був утворений у 2012 році у Варшаві, і дотично присвячує свою діяльність українським темам, досліджуючи політичну ситуацію в Україні (зокрема, в контексті президентських виборів 2019 року та ширшої аналітики польсько-українських відносин).

Серед незалежних аналітичних центрів на окрему увагу заслуговує діяльність Коледжу Східної Європи (Kolegium Europy Wschodniej, далі – KEW), що функціонує як недержавна неприбуткова організація. Осередок відкрився у Вроцлаві у 2001 року з ініціативи відомого польського громадського і політичного діяча Яна Новака-Єзьоранського, і сьогодні носить його ім'я. KEW займається дослідженнями українських студій у східноєвропейському контексті у розрізі політики, історії, культури, літератури. Окрім власне дослідницького напрямку, KEW організовує публічні дискусії і наукові конференції (зокрема, щорічну конференцію, присвячену польській східній політиці), видає переклади творів української літератури та два публіцистичні журнали на актуальну суспільно-політичну тематику (англомовний «New Eastern Europe» з широким колом читачів на різних континентах та «Nowa Europa Wschodnia» польською мовою з акцентом на внутрішнього читача), де українські теми завжди у фокусі уваги.

Незважаючи на різноманіття українських студій у Польщі, їх усіх, згідно проведеного УІ опитування, об'єднує кілька моментів. Зокрема, йдеться про брак уваги/підтримки від української держави, що співрозмовники згадують значно частіше, ніж навіть брак фінансування, нестачу кваліфікованих кадрів чи брак цільової аудиторії (студентів,

політиків, інших дослідників). Натомість підтримка зв'язків між закордонними українськими студіями, а також між студіями та науковцями з України вбачається респондентами найбільш нагальним кроком від українського уряду задля розвитку українських студій за кордоном. Тож після понад 10 років від припинення існування Європейського колегіуму польських та українських університетів існує великий запит на створення схожої польсько-української інституції.

КОНТАКТИ ОКРЕМИХ УКРАЇНОЗНАВЧИХ ОСЕРЕДКІВ

Варшавський університет, Кафедра української філології

02-678 Warszawa, ul. Szturmowa 4

тел.: 0 22 5534252

<http://www.ukraina.uw.edu.pl/>

Ягеллонський університет, Кафедра україністики

31-028 Krakow, ul. sw. Krzyza 14

тел.: 12 4294330

<http://www.rubl.uj.edu.pl/>

Ягеллонський університет, Кафедра українознавства

31-109 Kraków, ul. Piłsudskiego 13

тел. 12 4232195 <http://www3.uj.edu.pl/ISR/ukrainoznawstwo/>

Університет ім. М. Кюрі-Склодовської (UMCS), Заклад української філології

20-030 Lublin, Pl. M. Curie-Sklodowskiej 4

тел.: 81 5375378

<http://www.umcs.lublin.pl/jednostki.php?id=220>

Католицький університет у Любліні

(KUL), Кафедра української літератури

20-950 Lublin, Al. Raclawickie 14

тел.: 81 4454318, 0 81 4454310

http://www.kul.lublin.pl/art_809.html

Університет ім. А. Міцкевича в Познані, Кафедра неофілології, Інститут російської філології, Заклад україністики

61-874 Poznan, Al. Niepodleglosci 4

тел.: 61 8293576

<http://www.ifros.mpromocja.pl/index.php>

Вармінсько-Мазурський університет, Заклад української філології

10-007 Olsztyn, ul. Szrajbera 11

тел.: 89 527 58 47

<http://www.uwm.edu.pl/fu/rekrutacja.html>

Державна вища східноєвропейська школа, Інститут україністики

37-700 Przemyśl, ul. Tymona

Terleckiego 4

тел. 0 16 6782690 вн. 21

<http://www.pwsw.pl/ukrainistyka>

Європейський колегіум польських та українських університетів

Канцлер: Володимир Осадчий

20-029 Lublin, ul. M. Curie-

Sklodowskiej 5

тел.: 81 5375017;

E-mail: ekpu@ekpu.lublin.pl

<http://www.ekpu.lublin.pl/u/index.html>

У НДІ українознавства (проф. Васків М. С.) є певний напрацьований досвід наукової співпраці із А. Брацкім та М. Брацкою із Гданського університету, А. Новацкім, завідувачем відділу російської, української й білоруської

літератур із Католицького університету в Любліні (КУЛю), І. Набитовичем із Університету Марії Кюрі-Склодовської (УМЦС, Люблін). Дещо слабші, але є контакти із Я. Лавскім (академіком НАН України, Бялисток) та Я. Поліщуком (Познань). Особливо перспективною видається співпраця з Альбертом Новацкім із КУЛЯ, який активно займається дослідженням української літератури 1920–30-х років та сучасної української мілітарної літератури, надає юридичну допомогу українським переміщеним особам, редагує гуманітарний науковий часопис Університету, що дає можливість періодично публікуватися в ньому працівникам нашого Інституту українознавства. На квітень запланована наукова конференція, до участі в якій теж можуть долучитися науковці Інституту українознавства. Між КУЛем і КНУ імені Тараса Шевченка є угода про співпрацю. За словами пана Новацкего, безпосередня співпраця між Інститутом філології КУЛЯ та НДІУ може дати нове дихання цій угоді, вилитися в конкретні форми співпраці.

До перспективних тем польські науковці й редактори наукових часописів зараховують публікації про українсько-польські культурні, зокрема мовні й літературні, взаємини, дослідження сучасної української літератури, передусім – мілітарної, українсько-польські історичні й політичні взаємини (без дражливих для польського суспільства тем, тенденцій, висновків), військові, політологічні, філософські, етичні, психологічні тощо аналіз і узагальнення перебігу російсько-української війни 2014–2025 років, її значення й наслідки для України, Польщі, Європи, світу, міждержавних взаємин.

Водночас, в контексті Ukrainian Studies Східна Європа залишається «нерівномірним» регіоном, де поряд з Польщею, де кількість українознавчих установ, включаючи освітню складову, сягає двох десятків, є Болгарія та Хорватія, де україністика репрезентована лише одним центром. За даними УІ, у Чехії в 2022 році було 5, в Угорщині – 3, в Румунії – 3, в Словаччині – 2, в Литві – 2, у Сербії – 2 таких центри.

1.4. Українознавчі дослідження в країнах Азії та Австралії

Східний напрямок Ukrainian Studies (включаючи Азійсько-Тихоокеанський регіон) знаходиться поза межами сталих наукових студій в межах україністики, компенсуючи цей недолік підвищеною дипломатичною, просвітницькою діяльністю та співробітництвом в галузі культури. Автори даного Аналітичного звіту свідомо залишають поза межами розгляду пострадянський політичний простір, сконцентрувавши увагу на найближчих близькосхідних сусідах України, хоч в останні десятиліття осередки україністики з'явилися в таких «екзотичних» країнах як Південна Корея, Японія та Китай.

У 2017 році в найстарішому й одному з найпрестижніших університетів Туреччини – Стамбульському університеті – відкрилося відділення україністики. 30 червня 2022 року відбувся перший випуск відділення україністики – вісім громадян Туреччини отримали дипломи бакалаврів. У Туреччині початок навчання у вищому навчальному закладі передбачає рік підготовки – «хазирлик». На україністиці це інтенсивне вивчення української мови, після чого студенти складають іспит, за результатами якого

мають набрати відповідну кількість балів і лише після того їх зараховують на перший курс. Навчання бакалаврів триває чотири роки. Отож загалом 5 років. На «хазирлик» у 2017 році було зараховано близько 15 студентів. Здолати п'ятирічний шлях до випуску з дипломом бакалавра змогли вісім з них. І це абсолютно нормально з огляду на складність слов'янських мов для вивчення тюркомовними студентами. Для турків вивчати українську мову – великий виклик. Мотивацією для багатьох була екзотичність мови, зацікавлення посилювалося тим, що спеціальність нова і, відповідно, після випуску конкуренція на ринку праці невисока [21].

Прикметно, що є чітка тенденція до збільшення кількості студентів, які хочуть вивчати українську мову та літературу. 2022 року на «хазирлик» вступили 40 абітурієнтів. Упродовж року ця кількість традиційно зменшується. На 1-му та 2-му курсах навчалось по 17 студентів, на 3-му – 8. Загалом близько сотні студентів. П'ятнадцять бакалаврів україністики випустив Стамбульський університет у 2024 році. І всі вони громадяни Туреччини.

Відкриттю відділення україністики передував тривалий шлях перемовин на рівні МЗС, МОН України та Туреччини, Посольства України в Анкарі та Генерального консульства України у Стамбулі.

У Стамбульському університеті навчальні програми вивчення мов схожі, відповідно, на їхній основі було створено навчальну програму для україністики. У процесі роботи викладачі кафедри дещо відкоригували програму, у якій передбачено багато предметів на вибір, зокрема це курси орфографії та пунктуації, історії

української мови, лексикографії, курс з опрацювання старих текстів, який є фактично мінікурсом старослов'янської мови, курс перекладу наукової термінології, курс історії української драматургії. Також студенти можуть вивчати додатково інші мови, зокрема польську, болгарську, македонську та російську. Проте найчастіше студенти обирають польську, передовсім тому, що вона найбільш схожа на українську, аніж інші із запропонованих, а також з практичної точки зору, оскільки краще вивчати додатково мову із західнослов'янської групи.

У 2022 р. викладачі відділення україністики Стамбульського університету презентували підручник «Українська мова для турецькомовних студентів. Базовий рівень». Авторами підручника є: Мар'яна Барчук-Галик, Алла Дудка, Олена Фурат і Тетяна Фецан-Баштепе. Авторами підручника «Українська мова для турецькомовних студентів. Базовий рівень» є викладачі відділення україністики Стамбульського університету: Мар'яна Барчук-Галик, Алла Дудка, Олена Фурат і Тетяна Фецан-Баштепе. Підручник, призначений тим, для кого турецька мова є рідною, а також зацікавленим у вивченні української мови як іноземної. Завданням укладачів було створення базового посібника для вивчення української мови з урахуванням специфіки двох мов – турецької й української – та особливостей опанування української мови турецькомовними студентами.

Також викладачі і студенти українського відділення Стамбульського університету підготували першу збірку українських фразеологізмів із турецькими відповідниками «Язык до Туреччини

доведе». Також виходу збірки сприяли Ірина Гаман та Олександр Гаман, тодішній Генконсул України в Стамбулі, Біляль Ахмадов, почесний член Українського товариства солідарності в Стамбулі, Казим Чай, перший студент мовних курсів Спільки українців в Анкарі та автор майбутнього підручника з української мови для турецькомовних людей, Ольга Петришина, завідувачка кафедри української мови. Видання проілюструвала Анна Данчишин. До збірки увійшло 100 фразеологізмів [36].

Останні роки позначилися стрімким зростанням інтересу турецькомовного населення до України, її культури і мови. Це зумовлено налагодженням міжнародної співпраці, розвитком економічних зв'язків, туризму, інтернаціоналізації в освітній галузі тощо. Закономірно, що кількість охочих вивчати українську мову в Туреччині зросла в рази. У зв'язку з цим при українських товариствах організовують курси української мови для турецьких громадян, особливо це виявилось необхідним з початком повномасштабної війни, адже таким чином турки проявляють свою солідарність з українським народом. Зокрема, у Стамбулі навіть при місцевих районних адміністраціях почали відкривати курси з вивчення української мови та полицьки української літератури у місцевих бібліотеках, адже попит на українську мову зростає. Позитивним є й те, що учні загальноосвітніх шкіл Турецької Республіки можуть обирати українську мову для вивчення в школі.

В Австралії та Новій Зеландії Ukrainian Studies дещо відрізняються від інших країн з огляду на їхню географічну віддаленість від України, Європи та підкреслений мультикультуралізм.

Незважаючи на те, що в Австралії Тут україністика, стикаючись з подвійною проблемою: «утвердження рівноправності з російськими студіями як предметом вивчення, а також з необхідністю актуалізації цінності слов'янських студій для віддаленого географічно австралійського суспільства» [38, с. 102].

Українська діаспора в Австралії виникла вже після Другої світової війни. «Згідно з австралійськими документами про натуралізацію іммігрантів, у 1950–1960-х рр. в Австралії налічувалося близько 21 тис. осіб українського походження. За австралійським переписом населення 1986 р., налічувалося 32 тис. 065 осіб української крові, що включало 27% осіб мішаного походження. Проте лише половина з них подала в переписі, що володіє українською мовою. З тих, що народилися поза Австралією (в тому числі й у Німеччині чи Австрії), 75% розмовляють українською мовою, а з народжених в Австралії – тільки 30%» [2]. Наукове життя, наука (Scholarship) українців в Австралії розвивалися у двох вимірах – в самій українській громаді та її установах і в загальноавстралійських інституціях. Водночас необхідно розрізняти плекання українознавчих наук та участь українців в інших наукових галузях.

У 1949–1951 рр. з Європи до Австралії переселився ряд науковців – фахівців у галузі українознавства, які одразу ж включилися в громадську і культурну працю української спільноти, задовольняючи, насамперед, її основні запити. Головні зусилля зосереджувалися, переважно, через утворений 1950 року відділ Наукового Товариства ім. Т. Шевченка в Австралії (головні центри осідку були в Мельборні та Сіднеї, згодом виникли

осередки в Аделаїді та Канберрі). Діяльність НТШ полягала в організації наукових доповідей і конференцій та у виданнях. Серед видатних членів Товариства були: літературознавець П. Богацький, мовознавець архієпископ С. Гаєвський, бібліографи Є. Пеленський та С. Радіон, психолог І. Рибчин, тюрколог Є. Завалинський, германіст Т. Ляхович, теолог-бібліст єпископ І. Прашко та ін.

30 березня 1976 р. у Сідней було засновано українську громадську й академічно-фінансову установу – Фундацію українознавчих студій в Австралії (Ukrainian Studies Foundation in Australia). Метою фундації було зібрання коштів на відкриття українознавчих досліджень в одному з австралійських університетів. У 1983 р. Фундація дійшла згоди з Університетом ім. Макворі в Сідней про відкриття Центру українознавчих студій.

Майже одночасно із відкриттям Центра українознавчих студій при Університеті Макворі в Сідней (Ukrainian Studies Centre at Macquarie University), 1983 р. було відкрито другий лекторат української мови в Австралії – при Університеті ім. Монаша в Клейтоні поблизу Мельборну.

Ряд науковців-дослідників інших дисциплін працювали згодом в австралійських установах, зокрема в Науково-Промисловій Дослідній організації Коммонвелту (Commonwealth Scientific and Industrial Research Organization): ентомолог С. Парамонов, лікар, фахівець в галузі генетики тварин Теодосій Нелукавий-Ней, агроном-фітопатолог М. Мандрик, хімік Я. Шевчик та ін.

У 1983 р. у Мельборні було засновано Лекторат україністики ім. М. Зерова в Університеті ім. Монаша (Mykola Zerov Lectureship in Ukrainian, Monash

University). Лекторат веде навчальні програми з української мови й літератури в рамках відділу славістики, готує аспірантів до дипломів магістра і доктора, здійснює науково-дослідну діяльність з українського літературознавства і лінгвістики, публікує книжки. До 1993 р. на курсах лекторату навчалося понад 120 студентів, докторат (PhD) отримали 2 кандидати, магістра (MA) – 1. З'явилося понад 100 журнальних статей україністики, було одержано державні та приватні дотації на проекти дослідження українського театру в Австралії, творчості М.Кміта, української лінгвістики. Лекторат організував низку конференцій (спільно з НТШ Австралії – 1985 і 1990 рр., з Австралійсько-Новозеландською асоціацією славістів – 1988, з Асоціацією україністів Австралії – 1992). Лекторат підтримує зв'язки з українськими, американськими та канадськими осередками україністики, надає стипендії вченим та аспірантам з України. З квітня 1989 р. видається неперіодичний бюлетень «Україністика в Монаші». Досліджувалася й українська діаспора Австралії.

Головною особливістю україністики в Австралії та Новій Зеландії є значна ізолюваність науковців від України. По мірі того, як перше покоління українознавців у цій частині світу відходило з життя, у другого покоління мігрантів згасав науковий інтерес до старої батьківщини. Відсутність попиту з боку споживачів наукових продуктів та освітніх послуг призвели до того, що в 2009 році Центр українознавчих студій при Університеті Макворі був ліквідований через «брак уваги і підтримки університету». Центр Миколи Зерова в Університеті Монаша закрили в 2020 році,

офіційна причина – пандемія корона-вірусу. На сьогодні Ukrainian Studies в Австралії та Новій Зеландії «найчастіше представлені одним-двома дослідниками (д-р. Соня Мицик, Австралійський Національний університет, д-р. Ольга Бойчак Університет Сіднею, проф. Наталія Чабан, Університет Кентербері

(Нова Зеландія), які тою чи іншою мірою займаються українською тематикою, в складі ширших студій/інституцій. Мережевою організацією цих дослідників є Асоціація українців Австралії та Нової Зеландії, створена у 1990 році у Мельбурні.

ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ТРЕНДІВ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ UKRAINIAN STUDIES

Проведений моніторинг світових наукових центрів дозволяє визначити перспективні для подальших розробок напрями українознавчих досліджень. У цьому розділі Аналітичного звіту будуть окреслені основні наукові тренди 2025 року в галузі українознавства.

Слід зазначити, що сам концепт «тренд» вказує на розповсюдженість, популярність, перспективність того чи іншого предмету. «Під трендами, – пише К. В. Настояща, – ми розуміємо сукупність процесів і явищ, що мають висхідний характер і тотальний вплив на всі сфери суспільного життя. Тренди породжують амбівалентні тенденції і явища, які трансформують практики, детермінують появу їх нових форм. Отже, тренди – це видимі масштабні зміни, які проглядаються на різних рівнях системи, але проявляються по-різному. Тобто, тренд – деякий загальний напрямок динаміки, еволюції, який характеризується закономірністю руху в часі й, деякою мірою (але не цілком), вільний від випадкових впливів» [17, с. 40].

Як зазначає О. Поціпух, «існує кілька поширених позицій щодо тлумачення цього терміна поряд із суміжними – «тенденція», «паттерн», рідше – «мода», які часто трапляються в одному контексті. Максимально спорідненими постають поняття «тренд» і «тенденція». Їхні дефініції зводяться до повної тождественності або установаження ієрархічних зв'язків. Таким чином тенденція виступає як така, що передують тренду, або навпаки – тренд виступає передвісником майбутньої тенденції» [23, с. 15]. Саме в

такому значенні, як синонім до поняття «тенденція» ми і будемо вживати поняття «тренд», не вдаючись в нюанси термінологічних відмінностей.

Поширення в науковому лексиконі концепту «тренд» є свідченням ринкових переорієнтацій в сфері організації наукових досліджень. Тренди в науці – це і є актуальні та перспективні напрями досліджень, що є такими на теперішній момент і будуть залишатися затребуваними у найближчому майбутньому. Виявлення наукових трендів дозволяє вченому орієнтуватися в міжнародному науковому просторі – куди, в якому напрямку рухається світова наука. Так, наприклад, автори інтернет-публікації «Найбільш популярні та актуальні наукові напрями у 2025-2026 роках» [34] вважають, що найближчим часом «в тренді» будуть дослідження в галузі: штучного інтелекту і машинного навчання, сталого розвитку і відновлюваних джерел енергії; біотехнологій та інженерії, кібербезпеки і конфіденційності даних, охорони здоров'я та медицини. Як бачимо, ані гуманітаристика в цілому, ані тим більше Ukrainian Studies до цього переліку не входять. Це й зрозуміло: українознавство сфокусовано на особливостях розвитку лише однієї країни та одного народу і не може за визначенням претендувати на універсальний статус, цікавий для всієї світової наукової спільноти.

Формування трендів – свого роду «наукової моди» – не завжди підпорядковується раціональним закономірностям, тому прогнози кон'юнктури тематики наукових досліджень – справа складна і

Рис. 1. Фактори, що впливають на виникнення наукових трендів. Джерело: [34].

невдячна. Серед головних чинників, що впливають на формування світових наукових трендів, називають такі (Рис. 1):

Певним відображенням загальної ситуації з науковими трендами є тенденції з публікаціями в міжнародних наукометричних базах Scopus і Web of Science (Рис. 2). Тут гуманітаристика згадується лише в контексті діджиталізації (цифрові гуманітарні науки), а Ukrainian Studies з певною натяжкою можуть бути дотичними до міжнародних відносин та наслідків війни та кризи.

Водночас, автори вказаної публікації виокремлюють загальні тенденції публікаційної політики у виданнях, що входять до баз Scopus і Web of Science. Це: зростання міждисциплінарних досліджень; підвищений акцент на відкриті науку та відкритий доступ; більша увага до якості та строгості досліджень; збільшення використання цифрових інструментів та платформ; зростання ролі відтворюваності та прозорості досліджень; зосередження на справедливості, різноманітності та інклюзивності у видавничій діяльності.

З науковими трендами пов'язані також пошукові систем в мережі Інтернет,

що фіксують статистику звернень споживачів до певних наукових концептів і термінів. «Для всесвітньої мережі, – вказує О. Поціпух, – трендом є збільшення кількості пошукових запитів за темами чи ключовими словами упродовж певного часу. У цьому розумінні, тренд – кількісний вияв інтересу до певних тем, явищ чи подій, який відображається в тому, яку інформацію шукали в мережі користувачі. Найвідоміший інструмент вивчення таких трендів – ресурс GoogleТренди, який із 2004 р. аналізує кількість пошукових запитів за певними ключовими словами й темами за різними параметрами – тематичними категоріями, часовими і територіальними ознаками. Частота запитів демонструється графічно, що дає змогу виявляти певні паттерни інтересу до інформації, формувати прогнози тощо» [23, с. 16].

Скориставшись інструментами платформи GoogleТренди, ми визначити динаміку звернень до самого поняття Ukrainian Studies за остання 5 років. Отримуємо таку картину (Рис. 3).

Відсутність показників до 2022 року пов'язані з тим, що 01.01.2022 року робниками платформи були внесені

Рис. 2. Перспективна тематика наукових досліджень на 2025-2026 роки. Джерело: [34].

зміни в систему збирання інформації. Після цього спостерігаємо піковий стрибок звернень, що, вочевидь, пов'язано з початком російського вторгнення та різкого зростання загального інтересу світової наукової спільноти до України. Подальші коливання показників звернень обумовлені інформаційними приводами – подіями на фронті, ракетними обстрілами українських міст, намаганнями вирішити конфлікт

політико-дипломатичними засобами.

Зрозуміло, що інструменти GoogleТренди лише опосередковано (через інтерес споживачів інформації) фіксують кон'юнктурність відповідної наукової тематики і не можуть бути використані в якості кінцевого продукту нашого дослідження. Втім, вони орієнтують, по-перше, на географію надісланих запитів, по-друге, на дотичні ключові поняття. Стосовно концепту Ukrainian

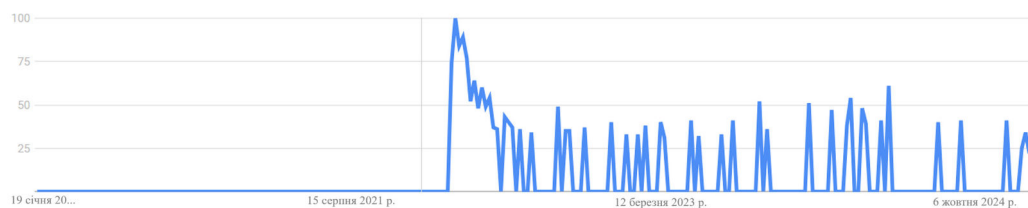

Рис. 3. Статистика пошукових звернень в системі Google за запитом “Ukrainian Studies” за остання 5 років.

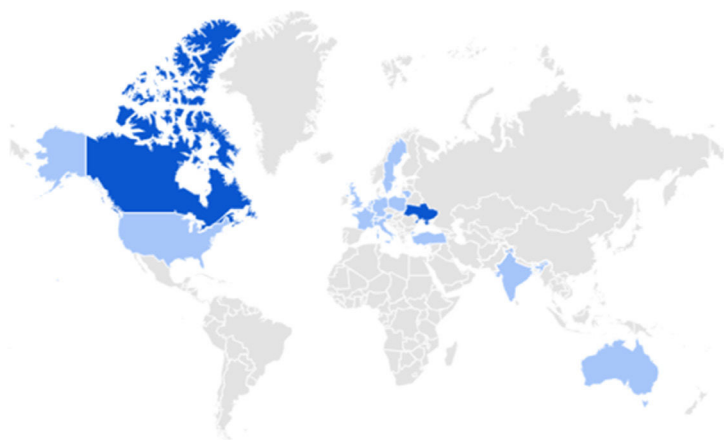

Рис. 4. Географічний розподіл запитів «Ukrainian Studies» на 20.01.2025.

Studies просторово-географічний розподіл запитів має такий вигляд (рис. 4) станом на 20.01.2025 (дані оновлюються щодобово).

Вказана ситуація, в цілому, корелюється з наявними центрами Ukrainian Studies, за винятком хіба що Індії.

Дотичні ключові поняття до основного запиту дозволяють конкретизувати і розширити пошук. У нашому випадку запит Ukrainian Studies супроводжується уточненням, що разом з ним споживачі інформації шукають поняття «біженці» (кількість запитів з 01.01.2022 по 20.01.2025 зросла на 850%), «війна» (+250 %), «росія (країна)» (+110 %), «історія» (+80 %), «мова» (+60 %) [4].

Ймовірно, вказана конкретизація відкриває можливості для визначення основних тематичних напрямків наукових досліджень в галузі українознавства. Для нас важливо було не лише зафіксувати трендові напрямки, а й прослідкувати динаміку їх змін з початку повномасштабного вторгнення росії в Україну. Для порівняння візьмемо результати опитування 2021-2022 років, проведені УІ, та результати нашого дослідження (січень 2025).

Тематика українознавчих досліджень до 24 лютого 2022 року фокусувалась переважно навколо мовних і літературознавчих проблем. «Загалом, можна стверджувати, – констатували автори звіту УІ, – що українські студії за кордоном переважно мають на меті дослідження культури, мови, літератури та історії, трохи менше – політики. Культура є наскрізно присутньою темою – про неї згадало понад 85% респондентів. Такий нібито очевидний культурний акцент українських студій, утім, можливо приховує те різноманіття значень, якими респонденти наповнюють поняття «культура», адже до нього можна зараховувати і образотворче мистецтво, і музику, і літературу, і кінематограф. Цікаво, що серед усіх організаційних форматів студій академічні – факультети, інститути та їхні навчальні програми – пропонують вивчення або дослідження більш широкого набору тем» [38, с. 13]. Інакше кажучи, до війни Ukrainian Studies займалися переважно історико-культурними та мовними питаннями в національному контексті.

За допомогою відкритої програми wordclouds.com була побудована модель,

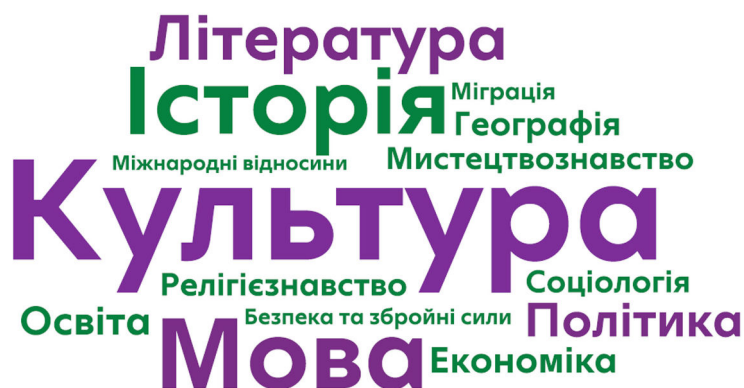

Рис. 5. Основні українознавчі тренди до початку повномасштабного вторгнення.
Джерело: [38, с. 14].

за якою частота згадок наукових трендів подавалась у вигляді розміру шрифту (рис. 5). Першу тріаду наукових трендів в галузі українознавства складали «Культура», «Мова» та «Історія».

Як зазначали Н. Коваль, О. Гайдай, М. Мельник, «повномасштабна атака Росії 2022 року каталізувала давно назрілі процеси перегляду ролі і місця українських студій у світі, зокрема необхідність поширення знання про Україну та просування українських наративів в інформаційному просторі іноземних держав» [38, с. 106]. При цьому, з одного боку, чітко проявилися обмеження закордонної наукової та аналітичної експертизи щодо України. У звіті УІ вказується, що в умовах війни та зростаючого запиту на інформацію про українську історію, політику, культуру і мову, численні коментарі у медіа та публічні виступи робили дослідники, для яких українські студії не є основною спеціалізацією, тож їхні інтерпретації подій спиралися на стереотипізовані висновки і уявлення, що вело до хиб у оцінці ситуації в Україні та її відносин з Росією [38, с. 105].

З іншого боку, підвищений інтерес науковців до України призвів до вибуху

нових ініціатив та можливостей як для фахівців з України, так і всіх зацікавлених, «на кшталт курсів української мови, онлайн-лекцій або дискусійних клубів, нових стипендій та програм підтримки для українських студентів чи науковців» [38, с. 105]. Такими можливостями скористувалися, насамперед, українські біженці та переселенці, представники діаспори та волонтери. На цьому тлі сформувалися нові дослідницькі тренди в галузі українознавства.

Наше дослідження 2025 року фіксує дві протилежних тенденції стосовно Ukrainian Studies: по-перше, відчутне зниження інтересу до україністики зарубежом, що пояснюється надмірною перенасиченістю медіа українською проблематикою, свого роду «втомою від України», а по-друге, помітним осучасненням і суттєвим розширенням тематики українознавчих досліджень.

Ґрунтуючись на проведенному моніторингу світових наукових центрів, показниках платформи GoogleТренди ми створили власний перелік українознавчих трендів на 2025 рік. За допомогою інструментів wordclouds.com ми зібрали ці тренди у вигляді схеми, що може бути

Рис. 6. Основні українознавчі тренди 2025 року, за результатами моніторингу НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка.

порівняна зі схемою Українського інституту. Характерно, що в обох випадках наводяться як напрямки спеціалізації (соціологія, політологія, етнологія тощо), так і конкретні теми міждисциплінарних досліджень (майдан, козацтво, Чорнобиль).

Замість «Культури», «Мови» та «Історії» на перше місце вийшли «Війна», «Політика» та «Україна» (рис. 6). Якщо відкинути тренд «Україна», який мало що дає в контексті пошуку тематики перспективних українознавчих досліджень, то на другому місці маємо вже загадані «Мову» та «Історію», а ось на третьому місці з'являються такі тренди, як «Геополітика», «Культура», «Пам'ять», «Спадщина», «Діаспора», з невеликим відривом від них – «Крим», «Ідентичність», «Дипломатія», «Конфлікт».

Дослідницькі тренди «Економіка», «Релігія», «Донбас», «Мистецтво», «Міграція» складають середину списку, що завершується згадками про «Географію», «Літературознавство», «Майдан», «Соціологію», «Освіту», «Біженців», «Гендер», «Демографію», «Голодомор», «Церкву»,

«Чорнобиль», «Міжнародні відносини», «Полон», «Безпеку», «Державу», «Кіно», «Козацтво», «Музику» та «Переселенців».

Проаналізуємо першу п'ятірку українознавчих трендів.

1. Тренд «Війна».

Чому це зараз актуально? Актуальність наукових дослідження різних аспектів російсько-української війни обумовлена унікальністю історичних подій, що відбуваються вперше в світовій історії. Ніколи раніше людство не стикалося з технологічними новаціями такого масштабу (ракетна зброя, безпілотні летальні апарати (дрони), засоби радіоелектронної боротьби, застосування комп'ютерних технологій, інформаційно-психологічні операції тощо). В ході війни випробовуються новітні зразки озброєння, відпрацьовуються нові тактики бойових дій, узгоджується взаємодія різних родів військ. Вочевидь, ми маємо справу з війною нового покоління, що привертає увагу, насамперед, з боку фахівців в галузі військової науки.

Разом з тим, свій вимір досліджень подій російсько-української війни мають історики, політологи, міжнародники, соціологи, соціальні психологи, філософи. Українознавчий погляд на російсько-українську війну характеризується міждисциплінарністю, інтегративністю та холістичністю, що не можуть бути зведені лише до однієї із спеціальностей. Тому не дивно, що світові наукові центри Ukrainian Studies вважають російсько-українську війну найперспективнішою темою українознавчих досліджень та освітнього процесу.

Про те, що тематика російсько-української війни є «в тренді», свідчать міжнародні семінари, що протягом 2022–2024 років проходили в Канадському інституті українських студій (CIUS) в Університеті Альберти. Винесені на обговорення проблеми так чи інакше торкаються воєнної тематики: «Переосмислення Другої світової війни у світлі вторгнення Росії в Україну», «Історики та війна: дискусія з проф. Тімоті Снайдером», «Рашизм/руси́зм – Росія фашистська?», «Історики та війна: дискусія з професором Ларрі Вольфом», «Свідчення про війну в Україні: як проводити інтерв'ю», «Сталінські геноциди, радянська війна та звірства російської армії: від радянських масових злочинів до нинішньої війни в Україні – продовження чи зміна?», «Україна в історичній політиці Росії: легітимація агресії», «Окупація як щоденний виклик: життя на окупованих територіях України під час воєн минулого та сьогодення», «Людські втрати війни: порівняльні погляди на переміщення, переселення та еміграцію українців у XX та XXI століттях», «Інша зброя: пропаганда та дезінформація у війнах і конфліктах протягом сучасної історії

України», «Дискусія з професором Тімоті Гартоном Ешем», «Україна в підручниках історії та наступного покоління після війни: перспективи України, Німеччини та Канади», «Довкілля та війна: історичні перспективи та сучасні виклики». В Харківському національному університеті імені Каразіна співробітники CIUS презентували проєкт «Місто і війна», завданням якого є фіксація змін в урбаністичному ландшафті Східної України, що постраждав від російської агресії.

Інша впливова українознавча установа – Інститут Гаррімана Колумбійського університету (США) – вже встигла імплементувати наукові розробки в навчальний процес, включивши в магістерську програму «Регіональні студії: Росія, Євразія та Східна Європа» курс «Військові та інформаційні операції Росії в Україні та інших державах».

Чому це буде популярно у 2025 році? Потенційна актуальність тренду «війна» на найближчу перспективу зумовлена тим, що російсько-українська війна наразі триває вже майже три роки. Попри оптимістичні прогнози щодо її завершення вже цього року, існує реальний ризик розширення меж конфлікту та переростання його до світового рівня. Але навіть якщо російсько-українська війна завершиться, перед науковцями відкривається широке поле для дослідницької діяльності з усвідомлення причин, рушійних сил, опису подій, критики фальсифікацій, прогнозування наслідків цього конфлікту тощо. Вочевидь, даний тренд буде залишатися таким ще не один рік.

2. Тренд «Політика».

Чому це зараз актуально? Підйом тренду «політика» в широкому сенсі

слова, як і «геополітики» як його конкретизації, на вищій щаблі рейтингу перспективних наукових напрямків не є несподіваним. Тривалий час Ukrainian Studies свідомо дистанціювалися від примх політичної стихії, зосередившись на одвічних темах культури та мови. Втім, політичні трансформації в Постмайданній Україні, демократичні процеси всередині держави та зовнішньополітичні кроки, пов'язані з євроінтеграційними прагненнями України, вже не могли далі залишатися на маргінесі дослідницьких інтересів українознавців. Політологи та міжнародники все активніше пропонують свої проекти з вивчення специфіки політичних процесів в Україні та навколо неї. Так, наприклад, 9-10 лютого 2023 року відбулася міжнародна конференція «Відбудовуючи Україну, відбудовуючи світ», на якій західні політологи та політики обговорювалося питання про перспективи розвитку демократії, самоврядування місцевих громад в Україні під час та після війни.

Восени 2024 р. Інститут Гаррімана пропонував студентам такі українознавчі курси: 1) «Уряд та політика в Україні» (аналізуються роль України в європейській політиці та її відносини з Росією; історичні, культурні та геополітичні фактори, що впливають на українську політику, включаючи демократизацію, корупцію, зовнішню політику та російське вторгнення. Також розглядаються питання, пов'язані з реформами демократизації, спираючись на читання з порівняльної політології, економіки та соціології); 2) «Україна: політика сили та дипломатія» (курс сконцентрований навколо актуальних економічних, безпекових і політичних викликів, що постали перед Україною. Лектор – Надзвичайний

і Повноважний Посол України Валерій Кучинський) [64]. Названі курси впроваджені у розвиток діючої магістерської програми, що вже містила такі освітні компоненти як «Системна корупція в пострадянських суспільствах», «Український націоналізм 1929–1959», «Зовнішня політика України».

Чому це буде популярно у 2025 році? Політологічна тематика Ukrainian Studies буде залишатися визначальною з огляду на заплановані наукові заходи на 2025 рік. Світова наукова спільнота буде вивчати геополітичні зсуви в Європі, викликані новим статусом України в повоєнний період, її прагненням увійти до складу Європейського Союзу, отримати надійні гарантії безпеки завдяки можливому членству в НАТО. Жваву зацікавленість політологів викликає дискусія про доцільність проведення президентських виборів в Україні в умовах пролонгованого військового стану. Також на порядку денному політичного життя – визначення умов припинення вогню та початку україно-російських мирних переговорів.

3. Тренд «Україна».

Чому це зараз актуально? Як зазначалось вище, таке формулювання наукового тренду мало що додає для оцінки атуальності і перспективності Ukrainian Studies, хоч і підкреслює підвищений інтерес до України як такої з боку міжнародної наукової спільноти. Тренд «Україна» може стосуватися міждисциплінарних досліджень, предмет яких не зводиться ані до філології, ані до історії, ані до політології. Він може зацікавити соціальних філософів, що вивчають сутність соціальних явищ і процесів. Що таке Україна? Яка її місія?

Яке місце українців в історії? Чи незворотнім є процес націотворення? Чи сформувалась українська громадянська (політична) нація? Чи варто приймати Україну до ЄС та НАТО? Які сутнісні ознаки українства?

Пошук відповіді на ці та інші подібні питання підштовхнули доктора Емілі Чанелл-Джастіс, яка спеціалізується на соціальній антропології, очолити в Гарвардському університеті міждисциплінарну програму TCUP (Temerty Contemporary Ukraine – Дослідження сучасної України), метою якої є глибше розуміння місця України в історії та адвокації її інтересів у світі. Поява подібної програми з наголосом на холистичну методологію є відповіддю на інформаційний запит щодо динаміки перетворень, що відбуваються в українському суспільстві. За підтримки Фонда родини Темерті TCUP проводить щорічну конференцію, присвячену обговоренню нагальних проблем України. У 2024 році така конференція відбулася під назвою «Деколонізація України в теорії та практиці».

Чому це буде популярно у 2025 році? Позитивна відповідь на це питання підкріплюється більш широким глобальним науковим трендом міждисциплінарності та вимоги цілісного погляду на предмет дослідження. Тренд «Україна» запрошує українознавців до відкриттів нових вимірів і нових, ще не задіяних раніше тем і методологій досліджень. Згадана вище конференція TCUP-2025 під назвою «Пейзажі війни, пейзажі Перемоги: мінливе середовище України», що запланована на 7-8 лютого 2025 року, лише на перший погляд стосується екології. Насправді дискусії не обмежуються природничим аспектом: передбачається,

що учасники конференції обговорюватимуть питання про те, чому і як українцям відмовляють у їхньому праві будувати безпечне довкілля через триваючу російську агресію. На панельних дискусіях розглядатиметься геополітичний ландшафт, у якому ведеться війна; екоцид та екологічні злочини; відновлене довкілля та ландшафт цифрових технологій, що сприяють цьому відновленню тощо.

4. Тренд «Мова».

Чому це зараз актуально? Мовний тренд традиційно залишається серед провідних тем українознавчих досліджень, хоч і поступився першим місцем «війні». Певною мірою такий «відкат» можна пояснити тими успіхами, що були досягнуті мовознавцями у попередній період роботи. За визнанням самих філологів, вони досягли певної межі в своїх наукових пошуках, вичерпавши предмет дослідження.

Українська мова сьогодні є більш актуальною для освітнього процесу, ніж для науки. На користь такого висновку грають результати моніторингу сайтів провідних центрів Ukrainian Studies. Зокрема, в Колумбійському університеті (США) функціонує кафедра слов'янських мов, де вивчають українську мову й літературу. Восени 2024 р. Інститут Гаррімана цього ж університету серед українознавчих курсів пропонував такі: «Елементарна українська і слов'янська мови» (Ознайомлення з базовими граматичними структурами української мови з акцентом на розвитку навичок усного та письмового спілкування); «Українська мова на середньому рівні» (Засвоєння основ граматики та основний словниковий запас

із повсякденного життя з акцентом на подальшому розвитку комунікативних навичок); «Українська мова розвиток через літературу, ЗМІ та політику».

Чому це буде популярно у 2025 році? Не буде помилкою твердження, що освітня складова мовного сегменту українознавства буде і далі переважати над науковою. Чимало міжнародних заходів 2025 року (конференцій, презентацій, майстер-класів і наставницьких нарад) розраховані на поширення, поглиблення та популяризацію української мови в світі. Так, запланований на червень-серпень Гарвардський літній інститут HUSI 2025 містить курси «Інтенсивна початкова українська» д-ра Наталії Шпильової-Саєд та «Українська для знань про читання» д-ра Володимира Діброва.

Водночас, можна прогнозувати, що найближчим часом залишаються «в тренді» прикладні лінгвістичні дослідження, особливо в аспекті цифровізації; літературознавство; фольклористика; діалектологія; компаративні дослідження української мови; дослідження специфіки перекладу з української. Інтегративний та міждисциплінарний характер носять дослідження мовної політики в Україні, явища білінгвізму тощо.

5. Тренд «Історія».

Чому це зараз актуально? Наукові студії з історії України є настільки поширеними, що деякі дослідники взагалі схильні до ототожнення їх з українознавством в цілому. Європейські та північно-американські науковці розробляли тематику давньої історії України-Русі, ранньомодерної доби, періоду визвольних змагань 1917-1921 років,

Голодомору, Другої світової війни, сучасності тощо. У полі зору істориків потрапляли навіть такі «екзотичні» аспекти, як діяльність УПА в Японії чи українського національного руху в Маньчжурії [5, с. 19]. Але найзатребуванішими темами українознавчих історичних досліджень є такі, що пов'язані з російсько-українською війною, що повертає нас до першого з проаналізованих трендів.

Однією з популярних методологій сучасних українознавчих досліджень є Oral History. Науковцям важливо «по гарячим слідам» зафіксувати свідчення безпосередніх учасників подій, неупереджено описати їх до того, як вони будуть неминуче викривлені в подальших мемуарах військових та політиків. В цьому напрямку працюють фахівці багатьох наукових установ, у тому числі: Альбертське товариство сприяння українознавству (Канада), Лундський університет (Швеція), Асоціація усної історії України (Україна), Польська асоціація усної історії (Польща), Centrum Historii Zajezdnia (Польща), Німецько-українська історична комісія (Німеччина), Товариство друзів Українського фольклорного центру (Канада) та Університет Альберти (Канада). Починаючи з повномасштабного російського вторгнення в Україну вони реалізують партнерську програму «Свідки війни в Україні» [14], щорічні заходи якої присвячені методології вивчення свідчень у контексті прагнення до справедливості, обґрунтуванню нових підходів до Oral History та Memory Studies. 13 листопада 2024 р. Канадський інститут українських студій (CIUS) в Університеті Альберти організував семінар «Культурна спадщина під загрозою:

захист і відбудова в Україні війни» з серії міжнародних семінарів «Історики та війна: переосмислення майбутнього».

Чому це буде популярно у 2025 році? Тренд «Історія», ймовірно, найближчим часом буде впевнено конкурувати з політологічним напрямом в галузі

українознавчих досліджень. Поряд зі сталими історіографічними роботами слід очікувати на появу цікавих історичних праць, спрямованих на побудову цілісного образу української історії, вивільненої з лещат неоімперських фальсифікацій.

Актуальність та перспективність напрямів досліджень в галузі українознавства шляхом моніторингу основних наукових трендів світових центрів Ukrainian Studies набувають особливо важливого значення в умовах глобалізації та розвитку міжнародних відносин. Вивчення українознавства на міжнародній арені сприяє глибшому розумінню не лише історії та культури України, а й її сучасного політичного, економічного та соціального становища в контексті російсько-української війни.

Враховуючи важливість України в європейській та світовій політиці, питання дослідження її сучасних процесів є надзвичайно актуальним, що включає як вивчення політичної ситуації в Україні, так і аналіз її взаємин з міжнародними партнерами. В умовах російсько-української війни збереження національної ідентичності українського народу, мовної, історичної та культурної спадщини, звичаїв і традицій України є вкрай важливе. Ці актуальні питання активно вивчаються у площині українознавства. З розвитком цифрових технологій дослідження інформаційного простору України, зокрема, впливу медіа на суспільну думку, є важливою складовою українознавчих досліджень. Вивчення наукових трендів в Україні та їхнє взаємопорівняння з іншими країнами допомагає розширити межі українознавчих досліджень.

Напередодні повномасштабного вторгнення рф в Україну світові центри українознавства переживали не найкращі часи, функціонуючи в режимі виживання. Певною мірою це пояснює важливу роль окремих науковців. Як зазначено у звіті УІ, «особливістю українських студій на різних континентах є

високий ступінь персоналізації, тобто залежності від активних і впливових особистостей-ентузіастів, котрі виступають активними промоутерами україністики, як, наприклад, історик Андрій Портнов у Європейському університеті Віадріна, японський україніст Йошіхіко Окабе чи італійський літературознавець Алессандро Акіллі. Причиною персоналізації студії може бути, серед іншого, звичайна обмеженість у фінансуванні, адже представники студій повідомляли у відповідях на опитувальник про потребу закриття чи неможливості відкриття нових позицій саме через брак бюджетних коштів... Індивідуальні дослідники та викладачі можуть бути більш гнучкими і продовжувати вивчення України попри зміну університетів чи центрів» [38, с.109].

Голоним недоліком подальшого розвитку українознавчих досліджень як в Україні, так і за кордоном, є відсутність єдиного координаційного центру та підтримки держави. При створенні НДІУ МОН України у його положенні одним із головних завдань було зазначено координацію українознавчих центрів за кордоном. Відповідно до положення, основною метою НДІ українознавства є «організація, координація та здійснення наукових досліджень в галузі українознавства; наукове забезпечення українознавчого складника в системі освіти і виховання України; підготовка фахівців вищої кваліфікації з українознавства; поширення наукової та науково-популярної інформації (знань) про Україну і українство у світі». Серед основних завдань НДІУ було «зміцнення зв'язків з українцями й українознавчими центрами за кордоном» [16].

У цьому контексті актуалізується

проблема переорієнтації українознавства з внутрішнього на зовнішнього споживача знань. Ця проблема вирішується, з одного боку, активізацією провідних зарубіжних наукових центрів Ukrainian Studies, а з іншого – необхідністю переформатування українознавчих досліджень в самій Україні. Узгодженню змісту вказаних тенденцій значно сприяє стратегія Міністерства освіти і науки України щодо розвитку вітчизняної науки. Якщо раніше українознавство було формою саморефлексії національного буття України та українства, і головним бенефіціаром виступала Українська держава, визначаючи, зокрема, гуманітарні пріоритети розвитку нації, то тепер Ukrainian Studies цікава, в першу чергу, для зарубіжних аналітичних центрів, які прагнуть отримувати об'єктивну інформацію про Україну і за допомогою грантових механізмів перетворили українознавство в інструмент збору такої інформації.

Тематика українознавчих досліджень до 24 лютого 2022 року фокусувалась переважно навколо мовних і літературознавчих проблем. «Загалом, можна стверджувати, що українські студії за кордоном переважно мають на меті дослідження культури, мови, літератури та історії, трохи менше – політики. Культура є наскрізно присутньою темою – про неї згадало понад 85% респондентів. Такий нібито очевидний культурний акцент українських студій, утім, можливо приховує те різноманіття значень, якими респонденти наповнюють поняття «культура», адже до нього можна зараховувати і образотворче мистецтво, і музику, і літературу, і кінематограф. Цікаво, що серед усіх організаційних форматів студій академічні – факультети,

інститути та їхні навчальні програми – пропонують вивчення або дослідження більш широкого набору тем» [38, с. 13]. Інакше кажучи, до війни Ukrainian Studies займалися переважно історико-культурними та мовними питаннями в національному контексті. Першу тріаду наукових трендів на той час складали «Культура», «Мова» та «Історія».

Проведений нами в січні 2025 року моніторинг основних центрів Ukrainian Studies дозволяє зробити висновок про суттєве розширення тематики наукових досліджень в цій галузі. Сучасні наукові тренди включають розвиток міждисциплінарних досліджень, що поєднують історію, культурологію, лінгвістику, соціологію. Цей підхід відкриває нові можливості для глибшого аналізу національних процесів в Україні. Актуальними і перспективними для розробки є міждисциплінарні дослідження, пов'язані з:

- російсько-українською війною,
- внутрішньою та зовнішньою політикою України,
- ходом реформ, розвитком громадянського суспільства та самоврядування, захистом прав людини,
- порівняльним літературознавством,
- збереження національної історико-культурної спадщини,
- станом українських мігрантів в Європі та інших країнах світу,
- викриттям імперських фальсифікацій української історії,
- культурною деокупацією тимчасово захоплених росією територій Півдня і Сходу України тощо.

Передбачається, що саме в цих напрямках, тобто в напрямках провідних світових трендів в галузі Ukrainian Studies, і буде рухатися науковий пошук

НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка в найближчому майбутньому.

Розвиток культурної дипломатії через конкурси, фестивалі, виставки, кінематографію та інші форми мистецтва є важливим аспектом взаємодії України з іншими країнами, в тому числі через наукові центри, що досліджують історію, культуру, мову, мистецтво тощо.

Дослідження українознавства через

призму світових наукових трендів, сприяє створенню нових наукових моделей та методів для розуміння соціальних, політичних, історичних та культурних процесів в Україні. Врахування сучасних глобальних змін і взаємодії з міжнародними науковими центрами відкриває нові перспективи для розвитку українознавчих досліджень на міжнародній арені.

1. Бернський університет. Інститут історії. — Режим доступу: https://www.hist.unibe.ch/ueber_uns/personen/scheide_carmen/index_ger.html (дата звернення: 29.01.2025). — Назва з екрана.
2. Гай-Нижник П. Започаткування та розвиток українознавчих досліджень в Австралії у другій половині ХХ ст. / П.П.Гай-Нижник // Гілея. — 2013. — Вип.79 (№12). — С.155–157.
3. Геополітична суб'єктність України у контексті глобальних викликів: монографія / І. Грабовська [та ін.]. — Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2024. — 330 с.
4. Динаміка популярності тренду Ukrainian Studies за п'ять років. — Режим доступу: <https://trends.google.com.ua/trends/explore?date=today%205-y&q=Ukrainian%20Studies&hl> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана
5. Діаспора.ua. 29 листопада 2024. (дата звернення: 29.01.2025). — Режим доступу: https://www.facebook.com/history.diaspora/photos/1159011576230267/?_rdr (дата звернення: 29.01.2025). — Назва з екрана.
6. Дні України в Берліні та Бранденбурзі. Freie Universität Berlin. — Режим доступу: <https://www.oei.f u-berlin.de/uk/days-of-ukraine/index.html> (дата звернення: 29.01.2025). — Назва з екрана.
7. Енн Епплбаум – про смертельну імперську ідею Росії, наслідки контрнаступу ЗСУ та закінчення війни. — Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=gOlgsH6g7OU> (дата звернення: 29.01.2025). — Назва з екрана.
8. Епплбаум Е. Сутінки демократії: підступна спокуса авторитаризму / Е. Епплбаум. За ред. Н. Островської, переклад І. Андрущенко. — HREC PRESS, 2023. — 220 с.
9. Епплбаум Е. Червоний голод. Війна Сталіна проти України / Е. Епплбаум. Переклад з англ. Дарія Маттінглі та Оксана Кисіль. — Київ: Наш формат, 2018. — 440 с.
10. Звіт ректора Київського національного університету імені Тараса Шевченка Володимира Бугрова за 2024 р. Доповідь на конференції трудового колективу. — Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2024. — 328 с. — Режим доступу: <https://knu.ua/pdfs/zvit/zvit-rektora-2024.pdf> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
11. Історія УВУ. Ukrainische Freie Universität. — Режим доступу: <https://ufu-muenchen.de/universytet/istoriya-uvu/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
12. Колумбійський університет. «Що нам по Україні задавали?»: Чого українського навчаються студенти по всьому світу. — Режим доступу: <http://blog.edera.com/shcho-po-ukrayini-zadavali/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
13. Кошовий С., Тянь Юань, Лю Цзайцзи, Куан Цзенцзюнь. Центр дослідження України при Уханьському університеті: історія та сучасність. Україна–Китай. — Режим доступу: <https://sinologist.com.ua/koshovij-s-tyan-yuanlyu-tszajtsy-kuan-tszenszyun-tsentr-doslidzhennya-ukrayiny-pry-uhanskomu-universyteti-istoriya-tasuchasnist/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
14. Кравчук О. Роль Т. Г. Масарика у наданні допомоги українській еміграції в Чехословацькій республіці / О. Кравчук // Дриновський збірник. — 2020. — № 12. — С. 188–201. <https://doi.org/10.7546/DS.2019.12.21>

15. Краснодемська І. Розвиток українознавчих досліджень у США та Канаді (70-80-ті роки ХХ ст.) / І. Краснодемська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки». — 2015. — Вип. 23. — С.109–114.

16. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про Науково-дослідний інститут українознавства» від 29.08.2014 №962. — Режим доступу: <https://www.zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0962729-14#Text> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

17. Настояща К. В. Трансформація повсякденних практик в сучасному суспільстві: дис. ... д-ра соціології: 22.00.01. Київ, 2024. 541 с.

18. Наукове та освітнє співробітництво між Україною та Швейцарією. — Режим доступу: <https://switzerland.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/368-naukovo-tehniche-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-shvejcarijeju> (дата звернення: 24.01.2025). — Назва з екрана.

19. Неборак Б. Наші культурні мости: україністика Болгарії, Польщі та Чехії / Б. Неборак. Chytomo export, 4 серпня 2020. — Режим доступу: <https://export.chytomo.com/nashi-kulturni-mosty-ukrayinistyka-bolgariyi-polshhi-ta-chehiyi/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

20. Rybiy O. Party System Institutionalization in Ukraine / Olena Rybiy // Demokratizatsiya. — 2013. — № 21(3). — Р. 401–423. — Режим доступу: https://demokratizatsiya.pub/archives/21_3_T8250N71P44Q0H47.pdf (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

21. Ольга Будник. Мар'яна

Барчук-Галик, викладачка відділення україністики Стамбульського університету. Для турків вивчати українську мову – це екзотика та великий виклик, але попит зростає з року в рік. — Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3531565-marana-barcukgalik-vikladacka-viddilenna-ukrainistiki-stambulskogo-universitetu.html> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

22. Переглянути осінні курси українознавства 2024. Україна. — Режим доступу: <https://harriman.columbia.edu/wp-content/uploads/2024/08/FALL-2024-COURSES-IN-UKRAINIAN-STUDIES-1-1.pdf> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

23. Поціпух О. Поняття «тренд» у сучасному науковому дискурсі / О. Поціпух // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — Серія «Журналістика». — 2018. — № 1(24). — С.15–18.

24. Прихильність до України у Південній Америці зростає – президент СКУ. — Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3784501-prihilstnist-do-ukraini-u-pivdennij-americi-zrostaє-prezident-sku.html> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

25. Програма українських студій Колумбійського університету. — Режим доступу: <https://harriman.columbia.edu/research-regions/ukraine/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

26. Prof Dr Sergiy Kudelia. Режим доступу: <https://uris.ch/fellowship/prof-dr-sergiy-kudelia> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

27. П'ятнадцята міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Діалог мов – діалог культур. Україна і

- світ» (7–10 листопада 2024 року). <http://www.ukrainistik-konferenz.slavistik.lmu.de> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
28. Річний звіт Колерії Св. Андрея (Annual report St. Andrew's College). 2023. URL: <https://umanitoba.ca/st-andrews-college/sites/st-andrews-college/files/2024-02/2023-sac-annual-report.pdf> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
29. Робочі документи CEES. — Режим доступу: <https://www.cees.uzh.ch/en/Publikationen/workingpapers.html> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
30. Світлана Ославська. Босфор клекотить: хто вивчає і викладає українську мову в Туреччині. — Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/ukrainska-mova-v-turechchini> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
31. Славістика в Мюнхенському Університеті Людвіга-Максиміліана. — Режим доступу: <https://www.ukrainisch-zentrum.slavistik.lmu.de/uk/ueber-uns.html> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
32. Список публікацій BORIS Bern Open Repository and Information System). — Режим доступу: https://boris.unibe.ch/view/contributors_bern/Scheide=3ACarmen=3A=3A.html (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
33. Тетяна Фецан. Статус української мови в полікультурному соціумі Республіки Туреччина. — Режим доступу: <https://publisherspanel.com/api/files/view/2566262.pdf> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
34. Тренди у наукових публікаціях 2025 року. — Режим доступу: <https://a-articles.com/ua/trendy-v-nauchnyh-publikacziyah-2025-goda/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
35. У Німеччині з'являються два центри українських досліджень. — Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/unimeccini-zavlatza-dva-centri-ukrainskih-doslidzen/a-68404832> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
36. У Туреччині вийде перша збірка українських фразеологізмів із турецькими відповідниками «Язык до Туреччини доведе». — Режим доступу: <https://chytomo.com/u-turechchyni-vydadut-zbirku-ukrainsko-turetskykh-frazeolohizmiv/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
37. Українознавчі студії в Німеччині за крок до відкриття. — Режим доступу: <https://knu.ua/news/13234> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
38. Українські і кримськотатарські студії за кордоном: дослідження стану і потреб. / заг. ред. Н. Коваль. — Київ: Український інститут. — 2022. — 112 с. — Режим доступу: <https://ui.org.ua/ukrainian-and-crimean-tatar-studies/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
39. Українські школи у Великій Британії. Українці у Великій Британії. Посольство України у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії. — Режим доступу: <https://uk.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/881-ukraina-velika-britanija/595-ukrainci-u-velikij-britaniji> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
40. Факультет мистецтв. Канадський інститут українських студій. Проекти. — Режим доступу: <https://www.ualberta.ca/en/canadian-institute-of-ukrainian-studies/projects/historians-and-the-war>

html (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

41. Центр українських канадських студій. — Режим доступу: <https://vsesvit.mio.k.lviv.ua/schools/330> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

42. Чадюк М. Чи змінить війна українські студії? День, 30 квітня 2022. — Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ukrayinci-chytayte/chy-zminyt-viyna-ukrayinski-studiyi-3> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

43. Als der Krieg kam Neue Beiträge zur Kunst in der Ukraine. — Режим доступу: <https://books.ub.uni-heidelberg.de/arthistoricum/catalog/book/1227>. (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

44. Applebaum Anne. — Режим доступу: <https://www.anneapplebaum.com/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

45. Blacker Uilleam. School of Slavonic and East European Studies of University College London. — Режим доступу: <https://profiles.ucl.ac.uk/10852-uilleam-blacker/grants> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

46. Cambridge Ukrainian Studies. University of Cambridge. — Режим доступу: <https://www.mmll.cam.ac.uk/ukrainian/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

47. Cambridge Committee for Central and East European and Eurasian Studies (CamCCEES). University of Cambridge. — Режим доступу: <https://www.mmll.cam.ac.uk/slavonic/camccee/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

48. Caring to Survive, Surviving to Care: Gendered Survival Practices, Social Reproduction and Circuits of Violence in

Ukraine. — Режим доступу: <https://www.graduateinstitute.ch/research-centres/gender-centre/caring-survive-surviving-care-gendered-survival-practices-social> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

49. CEES Working Paper Theopolitics on the Grand Chessboard: Ukraine between the Church Canons and the Canons of War By Alexander Ponomariov, Passau. — Режим доступу: https://www.cees.uzh.ch/dam/jcr:305943d1-de5a-4be2-929b-9a561805e27b/CEES%20Working%20Paper%20No_2%202019.pdf (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

50. Centre for East European Language-Based Area Studies (CEELBAS). — Режим доступу: <https://gtr.ukri.org/projects?ref=AH%2FL006715%2F1> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

51. Centre for Research in the Arts, Social Sciences and Humanities (CRASSH). University of Cambridge. — Режим доступу: <https://www.crassh.cam.ac.uk/research/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

52. Centre for Russian and East European Studies (CREES). The University of Birmingham. — Режим доступу: <https://research.birmingham.ac.uk/en/organisations/centre-for-russian-and-east-european-studies> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

53. Delegation aus der Ukraine besucht FAU-Standorte in Erlangen und Nürnberg. — Режим доступу: <https://www.fau.de/2022/07/news/fau-schliesst-kooperationsvereinbarung-mit-der-nationalen-universitaet-in-kyiv/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

54. Department of Political Science

- and International Studies, POLSIS. — Режим доступу: <https://www.birmingham.ac.uk/schools/government/departments/political-science-international-studies/research/groups/european-studies/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
55. Deutsche Assoziation der Ukrainisten e.V. — Режим доступу: <https://www.ukrainistik.de/>. (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
56. Dovzhyk, Sasha. — Режим доступу: <https://www.sashadovzhyk.com/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
57. Dr. Kit Rickard. — Режим доступу: https://css.ethz.ch/en/center/people/rickard-kit.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
58. Dragneva, Rilka, Wolczuk Kataryna (2025). Integration and Modernisation: EU's Association Agreement with Ukraine. In Ukraine's Thorny Path to the EU: From "Integration without Membership" to "Integration through War") / Ed. by Maryna Rabinovych, Anne Pintsch. Palgrave Studies in European Union Politics. 43–66. — Режим доступу: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-69154-6> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
59. E-Learning-Kurs «Die Ukraine». — Режим доступу: <https://leibniz-gwzo.de/en/node/904>. (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
60. Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald. — Режим доступу: <https://www.uni-greifswald.de/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
61. Eröffnung der Ausstellung „Völkermord an Romanja in der Ukraine 1941-1944“ und Austausch mit ukrainischer Delegation, 20/21. Oktober 2023. — Режим доступу: <https://www.geschichtsdidaktik.phil.fau.de/2023/10/31/eroeffnung-der-ausstellung-voelkermord-an-romnja-in-der-ukraine-1941-1944-und-austausch-mit-ukrainischer-delegation-20-21-oktober-2023/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
62. Europa-Universität Viadrina Frankfurt. — Режим доступу: <https://www.kuwi.europa-uni.de/en/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
63. Fakultät III – Sprachund Kulturwissenschaften Institut für Slavistik. Carl von Ossietzky Universität Oldenburg. — Режим доступу: <https://uol.de/slavistik> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
64. Fall 2024 Courses in Ukrainian Studies. — Режим доступу: <https://harriman.columbia.edu/wp-content/uploads/2024/08/FALL-2024-COURSES-IN-UKRAINIAN-STUDIES-1-1.pdf> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
65. Finnin, Rory. Faculty of Modern and Medieval Languages and Linguistics. University of Cambridge. — Режим доступу: <https://www.mml.cam.ac.uk/ref35/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
66. Harvard Ukrainian Studies. — Режим доступу: <https://www.husj.harvard.edu/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
67. Industrielandschaften in kulturellen Grenzräumen. — Режим доступу: https://www.uni-regensburg.de/newsroom/presse/mitteilungen/index.html?tx_news_pi1%5Baction%5D=detail&tx_news_pi1%5Bcontroller%5D=News&tx_news_pi1%5BhideDate%5D=0&tx_news_pi1%5Bnews%5D=16663&tx_news_pi1%5

BsimpleList%5D=1&cHash=3b0eee468e61d02607e06a9c221cbbb1. (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

68. Instituts für Slavistik der Universität Regensburg. — Режим доступу: <https://www.uni-regensburg.de/sprache-literatur-kultur/slavistik/institut/index.html> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

69. Jenkala, Marta Slavonic and East European Studies of University College London. — Режим доступу: <https://profiles.ucl.ac.uk/18527-marta-jenkala/about> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

70. Jeronim Perović. — Режим доступу: <https://www.hist.uzh.ch/de/fachbereiche/oeg/perovic.html> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

71. Kaneff D. Економіка прихильності серед місцевої еліти: порівняння прикладу сільської Болгарії та сільської України (Economies of Favour amongst Local Elite: comparing a case from rural Bulgaria and rural Ukraine)/ D. Kaneff // Economies of Favor after Socialism : a comparative perspective. Makovsky, N. & Henig, D. (eds.). Оксфорд: Oxford University Press. — 2016.

72. Kaneff D. Творити історію, творити політику: соціалістична та постсоціалістична елітні економіки в Болгарії та Україні. Економіка сприяння після соціалізму / Хеніг, Д., Маковіцкі, Н. (ред.). Оксфорд: Oxford University Press. — 2016. — 140–160 pp.

73. Kaneff D. Релігія, звичаї та місцева ідентичність: дводуховність у сільській Україні / D. Kaneff // Religion, State and Society. — 2018. — № 46 (2). — Р. 139–155.

74. Kaneff Deema. Centre for Russian and East European Studies (CREES). The

University of Birmingham. — Режим доступу: <https://research.birmingham.ac.uk/en/persons/deema-kaneff> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

75. Khromeychuk Olesya. Ukrainian Institute London. — Режим доступу: <https://ukrainianinstitute.org.uk> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

76. Krouglov Alex. Slavonic and East European Studies of University College London. — Режим доступу: <https://profiles.ucl.ac.uk/64262-alex-krouglov/about> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

77. Krouglov Alex. — Режим доступу: <https://orcid.org/0000-0001-7682-1145> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

78. Lektorin für Ukrainisch. — Режим доступу: <https://www.uni-regensburg.de/sprache-literatur-kultur/slavistik/institut/sprach-und-kulturwissenschaft/dr-iryna-dudko/index.html> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

79. Lesung von Natalka Sniadanko am 17.11.2023. — Режим доступу: <https://www.philol.uni-leipzig.de/institut-fuer-slavistik/institut/news-und-veranstaltungen/detail-1/artikel/lesung-von-natalka-sniadanko-2023-11-09> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

80. Literarische Formen europäischer Rechtskultur in Polen, Russland und der Ukraine. Forschungen zu Recht und Literatur zentral- und osteuropäischer Gesellschaften in vergleichender Perspektive. — Режим доступу: <https://www.uni-muenster.de/SFB1385/projektbereichb/teilprojektb01/index.html> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

81. London School of Economics and Political Science. — Режим доступу: <https://www.lse.ac.uk/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
82. Neues Projekt am Lehrstuhl gestartet. Die Erinnerung an den Holodomor in den slawischen Literaturen. — Режим доступу: <https://www.philol.uni-leipzig.de/institut-fuer-slavistik/institut/news-und-veranstaltungen/detail/artikel/die-erinnerung-an-den-holodomor-in-den-slawischen-literaturen-2024-12-13> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
83. Odrekhivska Iryna. Slavonic and East European Studies of University College London. — Режим доступу: <https://profiles.ucl.ac.uk/99867-iryna-odrekhivska/publications> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
84. Onuch O. Fighting for Europe: The EU's Democratic Pull Phenomenon in Ukraine, Poland and Belarus: EU's democratic pull) / Olga Onuch // Journal of Common Market Studies. — Vol. 62(6). — 2024. — P. 1423–1447.
85. Onuch O., Hale H., Sasse G. Studying Identity in Ukraine / Olga Onuch, Henry E. Hale, Gwendolyn Sasse // Post-Soviet Affairs. — 2018. — № 34(2–3). — P. 79–83. — Режим доступу: https://www.academia.edu/36261301/Introduction_Studying_Identity_In_Ukraine (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
86. Onuch, Olga. Comparative and Ukrainian Politics at the University of Manchester — Режим доступу: <https://manchester.academia.edu/OlgaOnuch/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
87. Onuch, Olga. — Режим доступу: <https://doi.org/10.1080/1060586X.2018.1451241> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
88. Open discussion «Year of full-scale war: conclusions, scenarios, forecasts». — Режим доступу: <https://www.knu-fau-alliance.fau.de/2023/02/24/open-discussion-one-year-of-full-scale-war-conclusions-scenarios-forecasts/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
89. Osteuropa-Institut. Freie Universität Berlin. — Режим доступу: <https://www.oei.fu-berlin.de/ru/kultur/institut/index.html> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
90. Oxford University Ukrainian Society. — Режим доступу: <https://ox-ukraine.org/about/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
91. Perceptions of the past in the post-Soviet space. — Режим доступу: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1060586X.2023.2170153> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
92. Pesenti, Marina. Ukrainian Institute London. — Режим доступу: <https://ukrainianinstitute.org.uk> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
93. Pevny, Olenka Z. Faculty of Modern and Medieval Languages and Linguistics. University of Cambridge. — Режим доступу: <https://www.mml.cam.ac.uk/ozp20/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
94. Projekte. Herder-Institut. — Режим доступу: <https://www.herder-institut.de/projekte/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
95. Research. — Режим доступу: <https://www.unisg.ch/en/university/schools/school-of-humanities-and-social-sciences/subject-areas/east-european-studies/research/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
96. Research Network Examines the

Impact of the War on Ukrainian Society. — Режим доступу: <https://www.uni-greifswald.de/en/university/information/current-news/details/n/research-network-examines-the-impact-of-the-war-on-ukrainian-society> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

97. Seminar für Slavische Philologie. — Режим доступу: <https://www.uni-goettingen.de/de/50802.html> (дата звернення: 26.01.2025). Назва з екрана.

98. Shagina M. Asia-Pacific's responses to the Ukraine crisis: third-party alignment with sanctions on Russia / Shagina Maria // Revista CIDOB d'Afers Internacionals. — 2020. — issue 125. — P. 139–164. DOI: doi.org/10.24241/rcai.2020.125.2.139/en

99. Slavistik Universität Würzburg. — Режим доступу: <https://www.neuphil.uni-wuerzburg.de/slavistik> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

100. Smytsniuk Andrii. Faculty of Modern and Medieval Languages and Linguistics. University of Cambridge. — Режим доступу: <https://www.mml.cam.ac.uk/as3020> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

101. Statement, 24 February 2022. Cambridge Ukrainian Studies. University of Cambridge. — Режим доступу: <https://www.mml.cam.ac.uk/ukrainian> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

102. The MAPA: Digital Atlas of Ukraine program. — Режим доступу: <https://www.gis.huri.harvard.edu/about> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

103. UCL Moodle. — Режим доступу: <https://www.ucl.ac.uk/isd/services/digital-edukation/digiyaal-tools/moodle> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

104. Cox M. Russia's War and the Future

of the Global Order/ Michael Cox. — London: LSE Public Policy Rewview. — 2023. — 457 p.

105. Ukrainian Analytical Digest. Режим доступу: <https://www.cees.uzh.ch/en/Publikationen/UAD.html> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

106. Ukrainian Institute in London. Режим доступу: <https://ukrainianinstitute.org.uk/about-us/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

107. Ukrainische Erinnerungsorte. Aus historischer und kunstgeschichtlicher Perspektive. Режим доступу: <https://www.uni-muenster.de/Geschichte/histsem/OE-G/projekte/ausstellung.html> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

108. Ukrainistik im europäischen Kontext. Режим доступу: <https://wcms.itz.uni-halle.de/download.php?down=69352&elem=3584669> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

109. Universität Bern. Режим доступу: <https://www.unibe.ch/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

110. Universität St. Gallen. Режим доступу: <https://gce.unisg.ch/de/euxeinos/issues/36/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

111. University of St. Gallen. Режим доступу: <https://www.unisg.ch/en/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

112. University of Zurich. Режим доступу: <https://www.uzh.ch/en.html> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

113. Uzwysyn Constance. Ukrainian Institute London. Режим доступу: <https://ukrainianinstitute.org.uk/> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

114. Viadrina Center of Polish and Ukrainian Studies. Режим доступу: <https://www.youtube.com/@viacpu>. (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
115. War in Ukraine. Role of women in defence and resistance. Режим доступу: <https://www.uni-greifswald.de/en/university/information/annual-events/details/n/war-in-ukraine-role-of-women-in-defence-and-resistance-new647860bcda76e950624235> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
116. Weiss D. Der Ukraine-Konflikt im Spiegel einer kontrastiv-quantitativen Diskursanalyse: methodologische Grundlagen / Weiss Daniel // In: Scharlaj Marina. Language and power in Discourses of conflict: Specimina philologiae Slavicae. — Berlin-Bern-Bruxelles: Peter Lang. — 2020. — P. 15–48. Режим доступу: <https://www.zora.uzh.ch/id/eprint/191298/1/Ukraine-Konflikt.pdf> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
117. Wilson Andrew. Slavonic and East European Studies of University College London. Режим доступу: <https://profiles.ucl.ac.uk/7084-andrew-wilson/grants> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
118. Wilson Andrew. Режим доступу: <http://politicaltechnology.blog> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
119. Wolczuk Kataryna. Centre for Russian and East European Studies (CREES). The University of Birmingham. Режим доступу: <https://research.birmingham.ac.uk/en/persons/kataryna-wolczuk> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
120. Yuliia Soroka. Режим доступу: <https://www.graduateinstitute.ch/discover-institute/yuliia-soroka> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.
121. Zeugenschaft und Trauma-Narrative. Workshop über aktuelle historische und literarische Zugänge zum Holodomor. Режим доступу: <https://wcms.itz.uni-halle.de/download.php?down=66387&elem=3514628> (дата звернення: 26.01.2025). — Назва з екрана.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Науково-дослідний інститут українознавства

Наукове видання

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ
«СВІТОВІ ЦЕНТРИ УКРАЇНОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА ОСНОВНІ НАУКОВІ ТРЕНДИ»

Автор-укладач – Роман Додонов
Комп'ютерна верстка – Вікторія Іванова

Підписано до друку 25.03.2026. Формат 70х108/16.
Друк офсетний. Папір офсетний. Гарнітура Minion Pro.
Тираж 100 примірників.
Зам. 25/3.